170

G

82

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

170 ~~K.K. V~~
g.82. ~~no 856~~ 4°
GW. 9683

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Liber faceti docens mores hominū. precipue iuuenū in ſupplementum illorum qui a Catone erāt omiſſi iuuenibꝰ vtiles.

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Faceti moroſi

Eneca in libro de quattuor ꝟtutibꝰ: in capitulo de cõtinen-
tia dt. Sermones vtiles magis ꝙ̃ facetos ⁊ affabiles ama
et rectos potius ꝙ̃ obſecundãtes. Inſequẽtes igiꝛ hanc au
toritatẽ non curemꝰ ſi libellus pñs non rhetorice ſiue mul-
tum ornate loquaꝛ. ſed dũtaxat ea q̃ ſunt dicenda dicat. In ꝓ̇ncipio cuiꝰ
(vt in aliȷ̈s) ſex q̃runꝛ ꝑ ordinẽ ſcꝫ cauſa materialis. cã formalꝛ. efficiens
et finalis. q̇s ſit titulꝰ. ⁊ cui ꝑti philoſophie ſupponiꝛ. Cauſa igiꝛ materi
alis ſiue materia huiꝰ libri ſunt mores hoĩm ⁊ p̄cipue iuuenũ. non q̇dem
oẽs. ſed ſolum illi de q̇bꝰ Cato nullam fecit mentionẽ. Cauſa formalꝛ eſt
duplex. ſcꝫ tractatus. ⁊ tractãdi. Cauſa tractatꝰ eſt modus diuiſiuꝰ. Di
uidiꝛ nãqꝫ iſte liber in ꝓhemiũ ⁊ tractatum. Prohemiũ incipit ibi (cum
nihil vtiliꝰ) et tractatꝰ incipit ibi (Cũ nihil abſqꝫ deo) qui quidem tracta
tus cõtinet tria capitula. vt poſtea diceꝛ. Sed forma tractãdi eſt modꝰ
procedendi: qui eſt metricꝰ et hexameter ſiue heroicꝰ. Fuit em̃ inuẽtum
iſtud genꝰ metroꝝ ad geſta heroum deſcribẽda. vt Virgiliꝰ in libro ęnei
dos dt. ſed tandem vſu nr̃o ſic adoleuit vt quolibet genere dicẽdi vnuſ-
quiſqꝫ hoc metroꝝ genere vtatur. Cauſa ꝟo efficiẽs fuit quidã regẽs pa
riſiꝰ qui vt dꝛ nominabaꝛ Facetus qui qñ videbat ſcholares ſiue ſchola-
ſticos ſuos in moribꝰ deficere nitebaꝛ circa oẽs mores ꝑ dicta ⁊ documẽ
ta catonis eos redarguere. Et qꝛ pluries non poterat autoritatẽ in cato
ne repire q̃ defectui ſcholarium coaptareꝛ. ⁊ p̄cipue ſtatui eccleſie ⁊ mẽſe
meditatꝰ eſt documẽta aggregare oĩa que ab eodem catone in moribꝰ ex-
titerãt pretermiſſa: qđ et tãdem ꝑfecit ⁊ nomĩe ſuo ſuũ opus nominauit
Cauſa finalis eſt: vt catone cum hoc libro intellecto ⁊ memorie cõmẽda
to: apud deum vel proximũ ſiue noſmetipſos nunq̃ꝫ in moribus vacille-
mus ſiue mõ erremꝰ quoquo vt ſic finaliꝛ ad felicitatem ꝑuenire valea-
mus. Titulꝰ iſtius libri eſt Incipit ethica moroſi faceti. Et ſupponitur
philoſophie morali. Solet em̃ cõmuniter deſcribi Facetus eſt quidã li-
ber metricꝰ a magiſtro faceto editus loquẽs de preceptis ⁊ moribus a ca
tone in ſua ethica obmiſſis. Et dicitur facetus per etymologiam. quaſi
fauẽs cetui id eſt placẽs tam in dictis ꝙ̃ in factis populo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Um nihil vtilius humane credo ſaluti
Quam reꝝ nouiſſe modos ⁊ moribꝰ vti
Qd̄ minꝰ exeq̄tur moroſi dogma catōis
Supplebo pro poſſe meo monitu rōnis.
Aſſint ergo rudes ſitientes pocula moꝝ
Hinc fontem poterint haurire leporis odoꝝ
Hic quoqȝ cum fructu parit ortulus vndiqȝ flores
Ex quibꝰ indocti poterint excerpere mores

Ic autor ponit prohemium ſui libri. in quo ipſe oſtēdit que fuerit cauſa mouēs ip̄m ad hoc opus peragēdum dicēs ſic. Cum ego facetus non videam aliq̄d maioris cōmodi vel vtilitatis et maxime i iuuenibus q̄ȝ ſcire ⁊ cognoſcere modos rerum ⁊ vt rebꝰ ſcd̄m debitos ⁊ ordinatos mores vtatur iuuenis quilibet. non monitus ab aliquo alio q̄ȝ a ratione et a charitate conatus ſum pro poſſe meo aggregare ea morum documēta que moroſus cato obmiſerat. Et non dico hoc ꝓpter iam adultos ⁊ intelligētes. ſed ꝓpter rudes qui neſciūt mores quos in pluribꝰ locis debēt habere Nam tales poterunt ab hoc libro extrahere mores quibꝰ indigēt ſicut illi q̄ ſunt indigētes roſis ⁊ floribꝰ intrāt ortum ad hoc extirpādum qd̄ volūt habere. Cōſtrue O fili (cū ego) facetus nihil ꝓ nō ⁊ aliq̄d. nō credo aliq̄d eſſe ſupple vtiliꝰ ſaluti humane. i. homī (q̄ȝ nouiſſe. i. ꝯgnouiſſe (modos reꝝ ⁊ vti moribꝰ ego ſupplebo pro meo poſſe) ⁊ ſolo (monitu rōnis illud qd̄ dogma catonis moroſi exequit̄ minus). i. de quo cato nō loquit̄. ergo rudes ſitiētes. i. volētes habere pocula moꝝ aſſint. i. intendāt q2 ipſi rudes ⁊ ignorātes poterūt haurire id eſt extrahere (hinc) id eſt ab hoc libello (fontem) id eſt originem odorum leporis). i. eloquētie (q̄ȝ). i. certe (hic ortulꝰ). i. iſte libellꝰ (parit). i. tradit (vndiqȝ). i. ab oī parte (flores cū fructu. ex q̇bꝰ indocti). i. inſipiētes (poterint) id ē valebunt (excerpere) id ē extrahē (mores) id eſt modeſtiā

Um nihil abſqȝ deo fit proficui vel honoris
Primū regna dei queras in oībus horis
Et ſic omne bonū tibi plenius adiicietur
Quiqȝ deo ſeruit regnare deo prohibetur

Ic incipit tractatus qui diuiditur in tres partes ſcd̄m q2 ſunt tria capitula. In ṗmo eñ capitulo autor determinat de his que perti-

nent deo. In ſecūdo de his que pertinēt proximo. Et in tercio de his que pertinēt ſibiipſi. Primum incipit hic. Cum nihil abſq̧ deo. Secūdum hic. Ruſticꝰ eſt vere. Tercium hic. A fumo ſtillāte. In p̄mo em̄ capitulo determīat de quo dictū eſt. Et tam in p̄mo capl'o q̄ȝ in aliȷs ſemꝑ procedit ꝑ binos ⁊ binos ꝟſus. niſi forſitan vbi ſnīa ita ſe habet ꝙ expedit vt quattuor ꝟſus iūgant̄. ſed hoc eſt raro. Dicit em̄ ſic in his quattuor ꝟſibus p̄mis ꝙ cum ita ſit ꝙ nullum ꝓficuū ſiue ꝯmodum nulluſq̧ honor poſſit eſſe abſq̧ deo debemꝰ primo ⁊ an̄ omnia. imo ſuꝑ omnia querē regnum dei ſcȝ paradiſum. qꝛ illo habito habebimꝰ omnia que pn̄t haberi Et quātum ad hūc mundum habebimꝰ plenitudinem bonoꝝ ſeruiēdo deo ⁊ mādatis ipſiꝰ obediēdo. Nam quicūq̧ ſeruit deo ille regnat ⁊ proſperat̄ in hoc mūdo. qꝛ quicq̄d eidem accidat deum laudat ⁊ ſeipſum cōtentat̄. ſicut Job q̄ dicebat. Si bona ſuſcepimꝰ de manu dn̄i. mala quare nō ſuſtineamꝰ. dominus dedit dn̄s abſtulit ſicut dn̄o placuit ita factū eſt: ſit nomē dn̄i benedictum. ¶ Cōſtrue. Cum nihil ꝓ nō et aliq̄d proficui vel honoris nō ſit abſq̧ deo. tu queras primū id eſt primo regna dei in omnibꝰ horis: et ſic oē bonum adiȷciet̄. i. adiūgetur tibi plenius id eſt magis plene. nam quiſquis id eſt quicūq̧ ſeruit deo perhibet̄ id eſt dicit̄ regnare. Iuxta illud ſeruire deo regnare eſt cū ipſo

Solum crede deum. quem credis ſemꝑ adora.
Et quicquid facias. quod ad ip̄m ſpectat honora

¶ Hic autor dt̄ ꝙ tu debes credere vnum ſolum deum. qui eſt pater filiꝰ et ſpūſſanctus. ⁊ illum adora ⁊ nō idola vel alias creaturas. ⁊ quicq̄d tu facias facere debes ꝓpter honorem dei. ⁊ debes honorare omnes res q̄ deo pertinēt. ¶ Conſtrue. tu crede ſolum id eſt vnum deum eſſe ⁊ nō plures et adora ſemꝑ. i. omni tp̄e illum quem credis eſſe deum. ⁊ quicq̄d. i. quecūq̧ facias honora illud qd̄ ſpectat ad ip̄m. i. ſibi ꝑtinet.

Eccleſiam clerumq̧ dei decorare labora
Et laudes vtriuſq̧ tuo pro poſſe decora

¶ Dicit ꝙ debes impendere honorem eccleſȷs. ſcȝ deponēdo pileum. biretū: aut ea q̄ in capite geris qn̄ trāſis an̄ eccleſias. an̄ cruces. ⁊ ante alias res ſacras. Sil'r qn̄ tu trāſis coram ſacerdotibꝰ ⁊ aliȷs ꝑſonis dignis. ſꝑ de talibꝰ debes dicere qd̄ bonum eſt. ⁊ qd̄ ad laudem ipſoꝝ ꝑtinet. ¶ Cōſtrue. tu labora decorare eccleſiam. ꝙ pro et cleꝝ dei. i. ſacerdotes. ⁊ decora pro tuo poſſe laudes vtriuſq̧ ſcȝ tam eccleſie q̄ȝ ſacerdotū

Sacro concello ſi quis ſedet atq̧ moratur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Ni legat aut cantet aut offerat egrediatur

¶ Nullus debet intrare in choꝝ niſi velit facere vnum de tribus ſcꝫ vel offerre aliq̇d deo aut cantare a..t aliq̇d boni legere. Cōſtrue. Si q̇s id ē aliquis ſedet atq3 moraẗ ſacro cōcello.i.in choro.talis ſupple egrediaẗ. ni pro niſi legat aut cantet aut offerat.

Quācito templa ſubis.recolas cur ſis hō natus
Aut lege ~~aut~~ canta.vel chriſto funde ꝓcatus.

¶ Tu debes in introitu eccleſie memorari cur ſis nat⁹ homo.quia es hō natus ad beatas celi ſedes habēdas.⁊ iō in eccīa nō debes aliud facere niſi legere aut cātare aut chriſto ꝓces fundere Cōſtrue.q̄ꝫcito ſubis templa id eſt intras eccīam.recolas.i.memoreris cur ſis natus hō lege aut canta.aut funde ꝓcatus chriſto.i.deo orōnes dicas.

Qn̄ deo ſeruis vtrūq3 genu ſibi flecte
Aſt homini ſolum.reliquū teneas tibi recte

¶ Tu debes dum es in eccleſia ⁊ ſeruis deo ſcꝫ dicēdo horas vel audiendo miſſam flectere genua.⁊ ſi ſerui es hominib⁹.tu potes ſaltem principibus flectere vnicum genu.⁊ reliquū non flectere.ſꝫ deo tu debes ambo genua flectere. Conſtrue. Quādo tu ſeruis deo flecte ſibi vtrūq3 genu. Aſt pro ſed flecte homini ſolum id eſt vnicum genu.⁊ teneas reliquū recte id eſt non curuas aliud genu

Quādo ſacerdoti cultū famularis ad are
Ambabus manib⁹ tu quicq̇d agas famulare

¶ Tu debes ſeruire ſacerdoti in miſſa ambab⁹ manibus.⁊ nō vnica tm̄. nam ſeruitium vni⁹ manus homi ⁊ creature ꝑtinet ſeruitiū vero duaꝝ deo ꝑtinet. Cōſtrue.qn̄ tu famularis.i.ſeruis ſacerdoti ad cultū are.id eſt altaris.quicq̇d tu agas famulare.i.ſeruias ambab⁹ manib⁹

Semꝑ vtriq3 tuo parere memēto parēti
Sicq3 eris in vita longeuus honore fruenti

¶ Tu debes eſſe obediēs p̄ri tuo ⁊ matri tue:nam hoc faciēdo tu viues diu ī proſperitate cū abundātia honoris.⁊ hoc deo ꝑmittēte q̇ ita fieri p̄cepit. Cōſtrue.tu memēto parere.i.obedire ſꝑ vtriq3 parēti tuo ſcꝫ patri ⁊ matri ſic eris lōgeuus vita.q3 pro et tu eris ſic fruēs honore.

Non facias alijs.tibi q̇d fieri minime vis
Sic chriſto placidus et amic⁹ habere cuiuis

¶ Tu nō debes facere alijs quod nolles tibi fieri.nam ſic viuēdo place

biſ chriſto et oibꝰ hoibꝰ eris dilectꝰ. Con.tu nō facias alijs homibꝰ il
lud qd̓ mīme vis fieri tibi,tu habebere.i.habeberiſ.ſic.i.talit̓ placidꝰ chri
ſto.i.placēs deo ⁊ habeberis iuqꝫ ſic.amicꝰ cuiuis.i.cuicunqꝫ

Sis humilis mediāte modo nimiū fugiatur
Qui nimis eſt humilis.hic ſtultꝰ adeſſe putatur.

¶Tu debes eſſe humilis apud deum ⁊ homīes.qꝛ nihil deo ⁊ homibus
magis diſplicet qꝫ ſupbia.verūtamē ſm ſtatum ⁊ gradum tuū debes ſer
uare grauitatem cōdecentē tuo officio ⁊ ſtatui.⁊ maxime apud tuos ſub
ditos.nam aliter ipſi nō tenerēt te ꝓ ſuperiore ſed vt ſeruū ⁊ inferiorem.
quod ſtatim cōuerteret in maximum tuū detrimētum.qꝛ nimia familia
ritas parit cōtemptum. Cōſtrue. tu Sis humilis.i.ſimplex mediāte
modo:qui nimis eſt humilis hic adeſſe putatur ſtultus id eſt fatuꝰ

Noli priuatus nimis aut affabilis eſſe
Qui nimis eſt priuatus eum vitare neceſſe

¶Tu debes eſſe ſociabilis int̓ oēs gentes.⁊ maxime int̓ pares ⁊ inferio-
res tuos.ſed tn̄ hoc fiat moderate.nam qn̄ quis eſt nimis priuatus.talis
propter hoc ſtatim aut deſpicit alios aut deſpicit̓ ab alijs nā nimia fami-
liaritas parit cōtemptum:vt dictum eſt. Cōſtrue.tu noli eſſe nimis ꝑ-
uatus aut nimis affabilis.neceſſe eſt vitare eū.ſcꝫ qui talis eſt.

Sis iuſtus qui iuſticie finaliter heret
Ipſius ſemen nunqꝫ panem ſibi queret

¶Tu debes eſſe iuſtꝰ.nā hō iuſtꝰ reddit tā deo qꝫ ꝓximo qd̓ ſuū eſt ⁊ de il-
lo ſcribit̓ in pſalmo.Nunqꝫ vidi iuſtū derelictū nec ſemē eiꝰ q̄rēs panē.
¶Con.tu ſis iuſtꝰ ſupple qꝛ q̇ heret.i.adhēt iuſticie.final'r nunqꝫ ꝓ nō
et vnqꝫ ſemen ipſiꝰ non q̄ret vnqꝫ panem ſibi.

Triplice fune fidē teneas.qui fidus habetur
Supra multa vel hic aut in celis ſtatuetur.

¶Tu debes hr̄e fidem fixam ī charitate tripl'r ſcꝫ erga deū tanqꝫ creato-
rem tuū.⁊ illū diligē ſup̄ te.poſtea erga teipm̄ poſtponēdo bona tpalia ti
bimetipſi.poſtremo erga proximū tuū nō eum ledendo in aliq̄.qd̓ ſi tu fe
ceris ſine dubio deꝰ qui ē oīm retributor.aut in hoc ſcl'o aut ī alio reddet
tibi mercedē oportunā Con.tu teneas fidē triplici fune ſcꝫ erga deum
teipm̄ ⁊ erga ꝓximū.nā ille qui habet̓ fidus ſtatuet̓ ſupra multa.vel hic.
id ē in hoc mūdo aut in celis.i.poſt iſtam vitam

Sis celer ad quēuis ſermonem ꝑcipiēdum

Sis piger ad queuis tibi verba relata loquendū

¶ Tu debes eſſe ſatis leuis ad quēlibet loquētem audiēdū. verūtñ tu de
bes eſſe tard⁹ ad referendū ea q̄ audiſti. ⁊ h̄ maxime qñ illa ſunt nulli⁹ va
loris aut qñ verſant̄ circa dānū alicui⁹ Con. (tu ſis celer). i. leuis ad p̱
cipiēdum. i. audiēdum (quēuis). i. quēcunq̃ ſermonē ſ; tu ſis piger ad
loquendū. i. referendū (queuis). i. q̄cunq̃ v̄ba relata. i. tibi dicta

Ad veniam curras. ad vindictā pigriteris
Ad pacem ꝓperes. ad iurgia ne gradieris

¶ Si tu offendiſti aliquē nunq̄ȝ tibi ſit anim⁹ quietus niſi ꝑus pacē et
cōcordiā obtineas. ſed ſi aliq̄s te offenderit aut malū aliq̄d tibi intulerit.
nunq̄ȝ de eo vindictā q̄ras nā illam de⁹ retinuit ⁊ h̄r̄e voluit ipſo dicēte.
Mihi vindictā ⁊ ego retribuā. Sil'r ſi tu pacificare potes aliq̄s litigā-
tes ad hoc toto corde ⁊ ope feſtinare debes: ſ; ſemꝑ abſtineas te a loco iur
gij ⁊ nunq̄ȝ ſis cauſa litis. q̄ȝ illud eſt maloꝝ officium Con. Tu curras
ad veniā ſed pigriteris. i. tardū te reddas ad vindictā. ꝓperes. i. feſtines
ad pacem. et ne gradieris. i. nō introieris ad iurgia. i. lites

Omni tu tribue pro chriſti laude petēti
Si tibi res deſit. des verba benigna querēti

¶ Tu debes dare de bonis tuis omni homī petēti tibi pro laude dei et in
nomie chriſti. ⁊ ſi tu careas vn de tribuas. ſaltem da petenti v̄ba benigna
et nō rudia. ſc; dicēdo. o amice de⁹ ſit vobis in auxilium quia ſic mitigas
corda paupeꝝ. Conſtrue Tu tribue. i. dona de bonis tibi a deo datis oī
petenti tibi pro laude chriſti. ſi res deſit tibi da querenti id eſt illi qui que
rit verba benigna id eſt dulcia.

Si dare vis placide. dando tua munera ride
Si des plorando ꝑdis tua munera dādo

¶ Si tu vis aliq̄d alicui dare nō oſtendas faciem triſtem illi cui vis da
re. immo oſtēdas letam ⁊ ridentem. nam aliter faciēdo iudicabit ſtatim
ille cui dabis ꝙ tibi moleſtum eſt rem illam tradere. ⁊ ſi hoc cōſideret nul
las aut ſaltem paucas apud te habebit grates. Conſtrue. Si tu vis da
re placide. ride dando tua munera. nam ſi tu des aliq̄d plorando tu ꝑdis
tua munera dando ſupple taliter

Obſequiū preſtare tuū ſis cuiq̃ paratus
Retribuet. quia pro meritis aliq̄s tibi gratus

¶ Tu debes eſſe ſemꝑ parat⁹ ad faciendū oib⁹ ſeruitiū ⁊ placitum. nam

licet multi ſint ingrati ꝛ nō reddāt tibi ſcḋm merita. de⁹ tamen ꝑ ſuam grām reddet retributionē ꝓ omnib⁹ quibus in vita tua bn̄feceris. Cō ſtrue Tu ſis parat⁹. i. ꝑparatus. preſtare. i. retribuere. obſequium. i. ſer-uitiū cuiqꝫ. qꝛ aliq̄s gratus retribuet tibi ꝓ meritis.

Si tibi ſeruierit aliquis ſua p̄mia tecum
Ne retinere diu cures. ſi diligis equū

¶ Si tu habeas aliquem hominem famulātem ꝛ ſeruiētem tibi. tu nō debes retinere mercedem ſui oꝑis. nam ſcriptum eſt in teſtamēto veteri. Nō manebit apud te merces mercenarij tui vſqꝫ in craſtinum. ꝛ ideo ſi diligis equitatem ſtatim redde ſeruientib⁹ tibi qḋ debes Conſtrue. Si aliquis ſeruierit tibi ne pro nō cures retinere diu tecum ſua premia ſi tu diligis equum. id eſt iuſticiam

Omni ſpiritui non credas. nam latet anguis
In verbis quis decipitur ſimplex cito ſanguis

¶ Tu nō debes credere quicq̄d audis. nam multi homīes ꝛ maxime p̄n cipes ꝓpter nimiam ꝛ facilem credulitatem incidūt in multa incōueniē tia ꝛ multe ꝑſone ſimplices decepte fuerūt. qꝛ nimis facilit̄ dictis aliorū adheſerūt. ideo caue ne qḋ audias faciliter ac īmoderate credas. Con-ſtrue. Tu nō credas omni ſpiritui: nam anguis. i. ſerpēs latet in verbis. quis. i. quib⁹. ſimplex ſanguis. i. humilis homo cito decipitur.

Sermo breuis veruſqꝫ tuo ꝓcedat ab ore
Os mēdax animā male vite priuat honore

¶ Tu debes caue ne vnqꝫ in ſermone tuo ſis nimiū prolix⁹. ꝛ ſuꝑ oīa ne mēdax reperiaris in ꝟbis tuis Nā os mēdax occidit aīam ſuā ꝓpt̄ mē-daciū ꝛ totaliter priuat hoīem ab omni honore. Cōſtrue. Sermo id ē loquela breuis. qꝫ pro et. verus ꝓcedat ab ore tuo. os mendax priuat ma le. i. inique. animam homīs honore vite

Riſus ab ore tuo pius et rarus videatur
Per crebros riſus leuitas in corde notatur

¶ Tu debes in reb⁹ tuis eſſe letus ꝛ hilaris. Nam vt ſcribitur in ꝓuer-bijs. animus gaudens etatem floridam facit. ſpūs triſtis exſiccat oſſa ve rumtamen nō debes ꝓpter gaudium aliquod ad immoderatū riſum mo ueri. nam qui immoderate aut muliebriter ridet ſtatim ſtultus eſſe iudi-catur. Conſtrue. Riſus videatur ab ore pius ꝛ rarus. leuitas notat̄ in corde per riſus crebros id eſt nimis ſepe factos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Ne rideas ſolus quia riſus ſolius oris
Prauus vel ſtultus reputatur in oibꝰ horis

Si tu rideas caueas ne rideas ſolꝰ. Nā riſus ſoliꝰ oris.i.vniꝰ ſoliꝰ hoīs reputaꝛ eſſe prauꝰ vel ſtultꝰ in oi tpe. Con. Ne ꝑ nō.rideas ſolꝰ.qꝛ riſus ſoliꝰ oris reputaꝛ oibꝰ horis.i.in oi tpe eſſe prauꝰ vel ſtultus.

Nocte dieqꝫ tuis tria ſunt adherētia coſtis
Jnmūdus mundꝰ.curioſa caro.ferus hoſtis

¶ Tu debes tam die qꝫ nocte cauere ne cadas in pctm̄.nam habes tres inimicos qui nō ceſſant te tētare ſcꝫ carnem ꝓpriam.hunc mundum.et diabolum.⁊ ideo ſtude ad reſiſtēdum eis Cōſtrue.Tria.i.tres res(ſunt adherētia)id eſt adiūcta(tuis coſtis).i.corpi tuo(nocte)id eſt ꝑ noctem qꝫ pro et.die ſcꝫ mūdus immūdus id eſt maculatus(caro tua curioſa et hoſtis ferus)id eſt crudelis indeſinenter

Hec et quicq̊d eis appendet odiſſe iuberis
Aſt quecūqꝫ vides hec preter amare teneris

¶ Ad bene reſiſtēdum tribꝰ inimicis tu debes cauere ne ponas amorēꝫ tui animi in his tribꝰ vel in aliquo illoꝝ.ſed odio habeas quicq̊d dependet ex talibus. Omne vero reſiduū qd̄ nō dependet ex his tu poteſt amare. Conſtrue Tu iuberis.i.ꝓciperis(odiſſe).i.odiuiſſe. hec tria ꝑdicta (et quicq̊d)id eſt quecūqꝫ res(appēdet)id eſt dependens eſt ex his(Aſt teneris amare quecūqꝫ vides preter hec)

Celum.mors.orcus et quicq̊d deniqꝫ poſſint
Ante tue mentis quocūqꝫ meas oculos ſint

¶ Ad ſeruādum te ne cadas in pctm̄ tu debes ſemꝑ habere tria an̄ oculos tue mētis.ſcꝫ gaudia paradiſi.mortem tuam.⁊ dolores inferni. Nā memoria hoꝝ trium eſt cauſa vitandi plurima mala ideo iſta nunqꝫ te ꝑ tereant. Cōſtrue.Celum.i.gaudia paradiſi.mors tua.orcus.i.dolores inferni.⁊ quicquid iſta tria poſſint ꝓ te ſint ante oculos tue mentis quocūqꝫ meas id eſt ambulas.

Quid ſis quid fueris quid eris.ſemꝑ memor eris
Sic minus atqꝫ minus peccatis ſubijceris

¶ Siľr ſi tu vis cauere a pctis tu debes meditari qd̄ tu es.qꝛ tu es vnū corpus ſubiectum infinitis miſerijs.quid fueris.nam tu fuiſti ex pte patris ⁊ matris vna res fetidiſſima ⁊ abhominabilis quid eris. nam eſca fetens preparata vermibus.que ſi conſideres ſeruabūt te a ꝑpetratione mul

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

toꝝ delictoꝝ Cōſtrue tu (eris ſemꝑ memoꝛ quid ſis. q̇d fueris. q̇d eris) tu (ſubijcieris). i. ſubiectꝰ eris. ſic minꝰ atq̨ minꝰ peccatis

Si tibi cōtigerit aliquid ꝓmittere ſanctis
Solue libēs ne te feriat vindicta tonātis

¶ Si tu es in aliqua nccītate ſcȝ vel infirmitatis vel alterius rei. et ad te releuādum tu ꝓmittis deo aliquid vel eius ſanctis. caue ne deficias ad reddendum illud qď promiſiſti. ne deterius aliq̇d tibi contingat. Conſtrue (ſi cōtigerit) id eſt euenerit (tibi promittere aliq̇d ſanctis) tu libēs. id eſt volēs (ſolue) illud quod promiſiſti (ne) pro vt non) vt vindicta tonātis). i. dei (non feriat) id eſt nō percutiat te

Quere neceſſaria. ſed nō cumulare labora
Sȝ cumules vbi ſuprema ſtatueris in hora

¶ Propter pctm̄ ſuū fuit cōdemnatꝰ adam ꝑ ſe ⁊ ſuis. dicēte domino. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo ⁊c̄. que qm̄ vera ſunt tu debes laborare omni tp̄e debito ad habēdum illud qď eſt tibi neceſſarium ſȝ hoc tali modo ꝙ neminem ledas nec auarꝰ dicaris. Sȝ ſi cumulare velis cumula bona ſpūalia ꝑ elemoſynas orōnes ⁊ ieiunia. Conſtrue (tu quere neceſſaria). i. res nccārias (ſed nō labora cumulare) id eſt cōgregare bona tp̄alia (ſed cumules). i. cōgreges (vbi) id eſt in illo loco in quo ſtatueris. id eſt ordinatus eris (in ſuprema hora). i. in fine vite.

Vſuratoꝝ. predonum. preſbyteroꝝ
Caſtigatoꝝ. minoꝛum. canonicoꝝ
Natam vel viduam ne ducas. his q̇a dantur
Res male queſite. que iuſtius annihilātur

¶ Si tu vis habere vxorem caue ne accipias filias hominum ſequentium. ſcȝ vſurarioꝝ latronum preſbyteroꝝ. nec etiam illoꝝ qui ꝓpter ſua demerita receperūt punitionem in publico. mimoꝛum. ſcȝ illoꝝ qui ducūt tympanum vel aliud inſtrumētum tale aut canonicoꝝ. nam oēs nō pn̄t aſſignare dotem ſuis filiabꝰ niſi de rebꝰ male acquiſitis. de quibꝰ tercius nō gaudebit heres. Conſtrue. ne pro non. nō ducas natam vel viduam hoꝝ ſequentium. ſcȝ vſurarioꝛum. predonum id eſt latronū. preſbyteroꝝ caſtigatoꝛum id eſt illoꝛum qui penitētiam receperūt in publico: mimoꝛum id eſt illoꝛum qui ducunt inſtrumēta ad coriſandum aut (canonicoꝝ) quia res queſite id eſt acquiſite. male id eſt iniuſte. dantur his ſupradictis (que res id eſt que bona (annihilātur) id eſt deperdātur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

(iuſtius id eſt iuſto dei iudicio.

Ne cupias fieri diues vel inops vtriuſqꝫ
Affectes medium. ſic tutus habeberis vſqꝫ

¶ Si tu vis viuere feliciter in hoc mūdo eo modo quo pn̄t homīes feliciter viuere tu debes cauere ne fias diues. qꝛ homo diues nunq̄ꝫ quieſcit Etiam debes cauere ne decidas in nimiam paupꝫtatem: ſꝫ ſtat⁹ ſecurioꝛ et tutioꝛ eſt habere bona tpalia citra diuitias ꝛ vltra paupꝫtates ꝛ ſic vtriuſqꝫ teneas medium. Conſtrue. Ne pro nō. non cupias fieri diues vł inops id eſt paupꝫ. ſed affectes. i. deſideres. medium vtriuſqꝫ et tu habeberis v qꝫ. i. vbiqꝫ. ſic id eſt taliter. tut⁹. i. ſecurus.

Si videas aliquem caſurum ſiue cadētem
Non ride. ſed ei prebe te cōpatientem.

¶ Si tu videas aliquem cadētem aut ꝓpter ebrietatē debilitatē infirmitatē vel a caſu. tu nō debes ridē ſicut multi faciūt qui letātur cum viderint aliqđ damnum aliȷ́s euenire. ſꝫ ad talem debes currē ſubleuando eum. ꝛ debes inquirē ab eo ſi in aliquo fuerit leſus. ꝛ te eidē compatientē demōſtrare. Conſtrue Si tu videas aliquem caſuꝝ. i. diſpoſitum ad cadendum. vel ſi videas aliquem cadētem nō ride. ſed prebe te ei compatientem id eſt ſimul patientem.

Quicquid agas nō pande tua ſecreta marite
Vnde tibi naſci poſſint diſcrimina vite

¶ Inter cetera caue ne manifeſtes ſiue reueles tua ſecreta vxori tue nam multis viris contigit ſe valde penitere. quia ſua ſecreta reuelauerūt vxoribus ſuis. Nam quanto diſtrictius aliquis eas hortatur aliquid celare tanto feruentius cupiunt illud reuelare. Conſtrue. Quicq̄d id eſt quācunqꝫ rem agas ne pro non. non pande id eſt non manifeſta. ſecreta tua marite. i. vxori tue. vnde id eſt a qua parte. diſcrimina id ē opprobria vite tue poſſ nt. i. valeant. naſci id eſt euenire tibi.

Quicquid agas nō obȷ́cias tua munera cuiq̄ꝫ
Hic mos vſqꝫ mouet mētem mulieris iniquā

¶ Si tu feciſti aliquod bonum aliquib⁹ perſonis tu non debes vnq̄ꝫ ipſis improperare bonum ꝑ te factum. nā benefacē ꝛ poſtea penitere de benefacto eſt factū vni⁹ cordis muliebris. Cōſtrue. Quicq̄d. i. quamcūqꝫ rem agas. i. facias nō obȷ́cias. i. nō improperes. cuiq̄ꝫ munera tua. hic mos. i. iſte mod⁹. mouet iniquā mentem mulieris.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Si ſecretaꝝ ſeriem vis noſcere rerum
Ebrius. inſipiẽs. pueri dicũt tibi verum

Si tu vis ꝯgſcẽ ordinẽ reꝝ ſecretaꝝ attẽdas tria hoīm gñа q̄ dicẽt tibi quicq̇d ſciāt Pꝛio ebrij. nā ebri⁹ nūq̃ꝫ reſpicit ad h̄ qđ ꝓfert. ꝛ ita leuit̃ ꝓfert ſuū incōmodū ſicut ꝯmodū Sil'r hoīes ſtulti ꝛ fatui. ꝛ eodē mō pueri Et iō cauēdum ē a talib⁹ Conſtrue. ſi tu vis noſcẽ ſeriem. i. ordinẽ reꝝ ſecretaꝝ. ebrius. inſipiēs. ꝛ pueri dicũt tibi veꝝ

Si quis in occurſum veniat vultu tibi grato
Teq̃ꝫ ſalutet eũ tibi nil male velle putato

¶ Hic ponit̃ vn⁹ mod⁹ ꝑ quē tu poteris ꝯgſcẽ amicũ tuũ ꝛ etiā q̄ debes ſeruare apud eũ quē tibi vis fieri amicũ. Si vides aliquē hoīez venientez ad te directe. q̇ te ſalutauerit. tũc poteris ꝯſtāter dicẽ hic nō venit ad nocēdũ mihi. Et eo mō facẽ debes apud eũ quē ſperas amicũ tuũ. Con. Si quis. i. aliq̇s. veniat in occurſum tibi vultu grato. q̃ꝫ ꝑ et. ꝛ ipſe ſalutet te. nil ꝑ nō ꝛ aliq̇d. nō putato eũ velle male. i. malicioſe tibi.

Mutis et tacitis vti nolito ſuſurris
Nam raro fundatur in his fidei bona turris

¶ Tu nō debes cōfidere in duob⁹ generib⁹ hoīm ſcꝫ in illis q̇ nimiũ loquũtur. nā tales aut ſtulti aut pueri aut ebrij eſſe dicũtur. Nec etiam in illis qui maliciam eoꝝ occultādo celāt. quam ī tꝑe iracūdie nimiū atrociter reuelāt. quare nō eſt in talib⁹ confidendum q̄ꝛ etſi tales raro loquũtur. nunq̃ꝫ ſine damno aut alioꝝ vituperio loquũtur. Cōſtrue. Nolito vti ſuſurris. i. loquacibus. ꝛ nolito vti mutis ꝛ tacitis. nam bona turris fidei raro fundatur in his.

Diſce puer ſitiens. quē dat ſapiētia fontem
Clauſum quiq̃ꝫ ſeris. tenet hũc celſum ꝓpe montē
Doctorem reuerere ſuū ſapiētia prima eſt.
Sic tibi dat clauē linguam quā dicis opimam.
Quere recordare. retine. lege ſepe relecta
Sic omnes claues tibi dat ſapiētia recta

¶ Quinq̃ꝫ aſſignātur eſſe claues ſapiētie. Prima eſt honorare doctorē ſuũ cum timore ꝛ amore. Secūda eſt diſcere loqui ꝛ aſſignare drām inter dictionē ꝛ dcōem aliqñ rōne orthographie. aliquando rōne accētus Tercia eſt frequenter querere ea que ignorantur. Quarta eſt memorie

cōmendare ea que quis dicit. Quinta eſt indefeſſe relegere ⁊ frequentare ⁊ in vſum cōtinuū cōuertere ea que quis ſciuit. Et iſte quinqꝫ claues fingūtur a poetis fuiſſe in pede equi pegaſi. qui erat parſeo militi dum ipſe equus ꝑcuſſit pede ſuo montem heliconem. ex qua percuſſione ortꝰ eſt fons muſarum. de quibꝰ fonte ⁊ monte non ceſſant loqui poete. ¶ Conſtrue (puer tu ſitiēs diſce) .i. addiſce fontem quem dat ſapiētia ipſa inqꝫ ſapientia (tenet hunc fontem clauſum quinqꝫ ſeris) id eſt quinqꝫ clauibus (prope montem celſum) id eſt altum (Sapiētia dat ſic tibi primã clauem reuerere) id eſt honora tuū doctorem) id eſt tuum magiſtrum et ipſa inqꝫ ſapiētia (dat tibi clauem) ſecundam. ſi dicis ea que diſcis (linguam opimam) id eſt diſcretam: et poſt (quere) ea ſupple qu eneſcis pro tercia claue (recordare ſiue retine) pro quarta. et (lege ſepe relecta) ꝑ quīta ⁊ vltima (ſapiētia recta dat ſic tibi omnes claues)

Femineo nunqꝫ de ſexu praua loquare
Sed quamcūqꝫ vides. pro poſſe tuo venerare

¶ Tu nunqꝫ debes dicere aliqđ turpe de muliere: nam ſunt aliqui q̄ nō poſſunt abſtinere niſi ab ore eoꝝ verbum procedat turpe ⁊ in iocis ſiue ſerioſis aut alijs ludis ſemꝑ de mulieribus mala loquūtur. ſed ſi ſe ipſos īſpicerent. procul dubio magis turpia viderent. ¶ Conſtrue (nunqꝫ pro non et vnqꝫ. tu nō (loquare) id ē loquaris (vnqꝫ praua de ſexu femineo) id eſt de mulieribus (ſed pro tuo poſſe venerari) id eſt veneraberis (quācūqꝫ) mulierem probam (vides) id eſt inſpexeris.

Si tibi ſit cōiunx ſemper parere parata
Excolat hanc veneretur amet tua gratia grata

¶ Si tu habueris vxorem tibi obediētem debes eã venerare. ⁊ deo grãs agere. q̃ʒ tales rare ſunt. ¶ Cōſtrue. Si cōiunx ſit tibi parata .i. ꝑpata. parere id eſt obedire. ſemper tua gratia grata id eſt placens. excolat hanc veneretur et amet.

Vſticus eſt vere. qui turpia de muliere
Dicit. nam vere ſumus omnes de muliere

¶ Iſtud eſt ſecundū caplm̄ hꝰ libri in q̄ autor poīt documēta circa ea q̄ ſpectāt ad primū Et ꝑmo đt ſic. ꝙ ſicut ꝑius iā ſcꝫ dcm̄ eſt. nullꝰ dꝫ vnqꝫ praua loq̄ de muliē. qđ hic maxie ꝯfirmat aſſignādo rōēʒ hꝰ ſic dicēs ꝙ ille ē vere ruſticꝰ ⁊ nō vrbanꝰ q̄ turpia đt de muliē. q̃ʒ oēs nos venimꝰ a muliē. iō malū dicēdo de ipſ noſipos culpaꝰ Cōſtrue. ē vere ruſticꝰ, q̄ đt turpia .i. res turpes de muliē. nā vere nos ſumꝰ oēs de muliere.

Si tibi ſit cōiunx lingua manuqꝫ rebellis
Ne ſecum damneris eam de iure repellis

¶ Si tu habeas cōiugem tibi rebellem duram ⁊ auſteram. tu nō debes
pati ab ea. qꝛ ipſa tenet a te pati. ⁊ ideo ne ſemꝑ ſecum maneas in rixis et
iurgio eam potes repellere. tamē ne ꝓpter hoc cum ea poſſis damnari ꝓ
mo corrige eam de vicijs ſuis. nam aliter tu poſſes eſſe cauſa ſui delicti
Cōſtrue Si cōiunx. i. vxor. ſit tibi rebellis lingua. i. ꝑ linguam ſuā. tu re
pellis eā de iure ſcꝫ caſtigādo. ne dāneris ſecū. i. cum ea

Si tibi ſit natus peccantem corrige natum
Neue ſuū gratis dicare fouere reatum

¶ Si tu habeas filium vel filiam quem vel quam videas vel ſcias male
agere. tu debes inſtāter eos corrigere. qꝛ aliter tu eſſes cauſa perditiōis eo
rum tam temporaliter qꝫ ſpūaliter. ideo caue ne vnqꝫ incaſtigati euadāt
nam aliter teipſum cum ipſis damnares. Cōſtrue. Si nat⁹. i. filius ſit
tibi peccātem id eſt delinquētem corrige natum. i. filium neue ꝓ vt nō.
dicare. i. dicaris. fouere. i. nutrire. ſuū reatum. i. ſuam culpā

Si tibi ſit ſeruus hunc ſub pede ſemꝑ habeto
Ne nimis elatus moueat tibi damna caueto

¶ Si tu habeas vnum ſeruū vl' ancillam. tu debes eos tenere ſubiectos
tibi ⁊ obediētes. nam ſi tu ſis nimis familiaris cum ipſis. ipſi illico ſper-
nēt te Et ꝙ peius eſt ꝑ ſpacium tpis inſurgēt cōtra te maximū tibi affe
rendo preiudicium. Cōſtrue Si ſeru⁹ ſit tibi habeto hūc ſub pede id ē
ſub dominio tuo ne prout et non. vt ipſe elatus nimis caueto. vt nō mo
ueat tibi damna id eſt inferat tibi mala

Vſqꝫ tuis facias vicinis ꝙ tu ameris
Sic tibi mane bono dum queris habere frueris

¶ Tu debes cauē ne alicui vnqꝫ diſplicitū facias imo oīb⁹ placitū ꝓ tuo
poſſe Nā ꝯiter dr. qd et verꝫ eſt. qꝛ q bonū vicinū hꝫ mane bonū poſſidet
Jō fac vt amerꝫ ab oīb⁹ ⁊ maxie a vicinis tuis Cō. tu facias ꝙ tu amerꝫ
vſqꝫ. i. vbicūqꝫ a vicis tuis fruerꝫ ſic bono mane dū qrꝫ. ſ. illd bonū mane

Si qua nouerca tibi fuerit vel vitricus eſto
Gratus. vt allicias ipſos cum corde modeſto

¶ Si tu habeas nouercam. hoc eſt ſi mater tua obijt. ⁊ pater tu⁹ acce-
pit aliā vxorē Uel ſi habeas vitricū. hoc ē ſi pater tu⁹ obijt ⁊ mr̄ tua acce
pit alium maritum. tu debes eſſe eiſdem benignus tanqꝫ proprius filius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

nam hoc faciẽdo tu alligabis eos amori tuo in eternum Conſtrue. Si qua id eſt aliqua nouerca,vel vitricus fuerit tibi eſto eis gratus vt alliciꝛas id eſt attrahas corde modeſto.i.temperato

Si tibi priuignus ſit tu ſibi confer honorem
Sic populi laudẽ matriſq; mereris amorem

¶ Si tu habeas vnũ frẽm ex pte matris vel pris.ſ; non ex pte amborũ qui ſit prior te natu ꝓpter honorẽ tuoꝝ parẽtum tu eũ debes honorare ꝛ diligere:acſi ex pte amborum tuoꝝ parẽtum ille foret frater tu⁹ vel ſoror tua,nam ſic faciẽdo habebis amorem vtriuſq; Conſtrue. Si priuign⁹ id eſt fili⁹ vxoris ſit tibi.tu confer eidem honorem tu mereris id eſt deſeruis.ſic laudem populi ꝛ amorem matris.

Si videas fratres inter ſe bella gerentes
Neutri confer opem ſed eoꝝ corrige mentes

¶ Si tu videas aliquos fratres vel vicinos ſiue ꝓpinquos habẽtes inter ſe aliquam diſcordiam nunq̄; alteri eoꝝ faueas:nam ſuſtinendo vnã partem tu incitas aliam in furorem maiorem.ſed ambas corrige ꝛ redargue.oſtẽdendo damna que pñt euenire ꝓpter lites ꝛ iurgia.eos dulciter monendo vt ceſſent ꝛ ſapientib⁹ ſe ſubmittant. Conſtrue. Si tu videas fratres gerentes bella inter ſe.neutri id eſt nulli.cõfer opem id eſt iuuamen.ſed corrige mentes eorum

Raro cõuiua.ne cõſumptis cito rebus
In breuibus fias mendicus inopſq; dieb⁹

¶ Licet ſit bonum ꝛ honeſtum qñq; petẽtes amicos ꝛ vicinos ſimul ſe inuenire ad comedendũ ꝛ bibendũ.tñ ſi hoc trãſeat in nimis frequẽtatã cõſuetudinẽ ſtatim poterit cõuerti i maximũ damnũ q: in talib⁹ ſit magna cõſumptio bonoꝝ.magna tpis pditio ꝛ ocij aſſuefactio.qd eſt in detrimẽtum oĩm.ideo ꝓhibet ne ſequaris multum iſta cõuiuia. Cõſtrue Tu raro cõuiua.ne pro nõ ꝛ et.reb⁹.i.bonis tuis cõſumptis cito.tu fias (in breuib⁹ diebus mẽdicus q; pro et inops.i.pauper

Te tua menſa colat.ſed nõ ſimilare ſuſurris
Dedecus eſt ſi diſcurrens aliena liguris

Dñ vis comedẽ aut bibẽ noli accedẽ ad menſaz alienã nã pl⁹ expones i vno prãdio i mẽſa aliena q; de tota die i mẽſa ꝓpa. ꝛ tu ſol⁹ tñ i taberna i vno die expoſuiſſes quãtũ tota tua familia.iõ nunq; aut raro dimittẽdo ꝓpriã iſequaris mẽſam alteri⁹. Con.tua mẽſa colat.i.detineat te.ſ; nõ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

ſimilare id eſt aſſimilare. ſuſurris id eſt guloſis. dedecus eſt ſi diſcurrens. liguris id eſt guloſe comedis aliena ſcꝫ cibaria

Dum cibus extat in ore tuo potare caueto
In vaſis offare decet. non ore repleto

¶ Quãdo comedendo adhuc habueris cibum in ore tuo nunq̃ꝫ debes bibere. nam bibere cibo adhuc exiſtẽte in ore eſt modꝰ valde ruſticalis ⁊ vilis. ideo prius comedas et ad ſtomachum cibum mittas prius q̃ꝫ ad bibẽdum ciphum aut vitrum capias. nam nullus debet facere ĩ ore ſuo offas ſed ſolum in vaſe. quod tamen facere videris quando ore repleto cibo ciphum ad bibendum accipis ⁊ bibis. ¶ Cõſtrue Caueto potare. dum ꝓ quãdo. cibus extat in ore. decet id eſt decens eſt offare id eſt offas facere in vaſis non ore repleto.

Offat ore rudis. aſinus quoqꝫ mingit in vndis
Decipis et cacabum ſi fruſtra remorſa rotundis

¶ Aſinꝰ et alie beſtie ſunt illiꝰ nature q͛ in aquam quam bibũt mingũt et ſtercorãt aliquãdo. ⁊ ſicut illis reputatᷓ vituperabile. ita ſimilitᷓ apud homines. quãdo vnus homo in ſocietate alioꝝ exiſtens iam comedit panem vel offam. ⁊ iterum panem vel offam quem vel quam iam momordit iteꝝ in ſcutellam vel diſcum repoſuerit eſt vituꝑabile. ideo nõ eſt accipiẽdũ de pane vel offa tm̃ niſi ſm qd̓ q̇s ꝑ̃tioſe comedere ꝑt. ¶ Cõſtrue Aſinꝰ rudis offat. i. offas facit in ore. quoqꝫ pro et ipſe aſinus mingit in vndis. i. in aquis. tu decipis id eſt teipſum fallis. ſi tundis fruſta remorſa in cacabum. intra vas extractum

Non panem quem vis in diſcũ mittere morde
Nec mappa tergas naſum madidum tibi ſorde

¶ Si tu habeas vnum fruſtum panis qd̓ velis ponere intra diſcum ad capiẽdum rem ſalſam vel aliam rem huiõi. tu debes cauere ne mordeas ĩ pane q꞉ panis ſemel morſus nunq̃ꝫ ad menſam reuerti debet. Similitᷓ ſi tu habeas naſum madidum caue ne tergas illum cum mappa. q꞉ hoc vile eſt. ¶ Cõſtrue. Nõ morde panem quẽ vis mittere in diſcum. nec tergas naſum madidum tibi ſorde mappa id eſt cũ mappa.

Ad menſam de nare tua non extrahe rudis
Sordes cum digitis. ne videare rudis

¶ Si tu ſis in menſa ⁊ ſentis te habere aliquas ſordes in naribꝰ tuis caueas ne manibus nudis extrahas a naribus ſordes intus exiſtentes. ſed

cum naſitergio aut veſte tua latenter munda nares tuas. nā aliter te om
nes dicerēt rudem ꝛ groſſum eſſe Conſtrue Nō extrahe de nare tua ad
menſam nudis digitis ſordes. ne pro et non: vt non videare id eſt videa/
ris. rudis id eſt groſſus vel indoctus.

Qua tegeris non veſte manus ſiccato madētes
Nec mappa tergas dentēs oculoſqꝫ fluētes

¶ Si habeas manus madidas qꝛ lauiſti te vel aliunde. caueas ne vnq̄ꝫ
tergas manꝰ tuas cum veſte tua. ex qua totum corpꝰ tuū eſt cooptū Et
ſi ſis i mēſa noli tergē vnq̄ꝫ dentes ꝛ ocl'os tuos madidos cū mappa ſuꝑ
qua reponit̄ panis ꝛ eſca tua. Con. nō ſiccato manꝰ madētes veſte qua
tegeris. nec tergas oculos fluētes vel dentes mappa. i. cū mappa.

In ꝓprijs rebꝰ laus eſt ſi largus haberis
Dedecus alteriꝰ res large dādo mereris

¶ Quāuis largitas ſit v̄tus oppoſita auaricie, hoc tñ intelligit̄ de largi
tate in ꝓprijs bonis, ſed largitas in bonis alienis nō eſt virtꝰ ſed potius
vicium. Vñꝰ. De cute non ꝓpria ſcinditur abſqꝫ bria. i. menſura.
Conſtrue. Laus eſt ſi largus haberis in rebꝰ proprijs tu mereris dedecꝰ.
id eſt ſcandalum dando res alterius.

Luxus opum. proles generoſa. ſciētia. forma
Bis duo ſunt. quibus extollit ſe q̇s ſine norma

¶ Cū int̄ pctā mortalia pctm̄ ſuꝑbie maxie diſplicet deo ꝛ homibꝰ. ca/
uere debemꝰ p̄cipue ab illo Vñ quattuor īducūt nos ad ſuꝑbiā ſcꝫ abū/
dantia diuitiaꝝ nobilitas generis. ſcīa ꝛ pulchritudo. quanq̄ꝫ ſuꝑbia ſit
cauēda ab oībꝰ hoībus. p̄cipue tñ ab illis qui habēt vnū ex quattuor do/
nis p̄dictis. Cōſtrue. Bis duo. i. quattuor ſunt. quibꝰ. quis. i. aliq̇s ſe
extollit. i. eleuat ſine norma. i. ſine regula ſcꝫ luxꝰ. i. abūdantia opum. i.
diuitiaꝝ. generoſa ꝓles. i. nobilis ꝓles. ſcīa ꝛ forma. i. pulchritudo.

Si nihil ex iſtis te cognoſcas decorare
Non te magnifices. ne pro ſtulto teneare

Si ꝯg̊ſcas te nō hr̄e aliq̇d ex q̄ttuor p̄dcīs. tūc habes cām ad hūiliandū
te. qd ſi nō feceris ab oībꝰ ꝓ ſtulto ſtati reputatꝰ eris Cō. nihil ꝓ nō ꝛ ali
q̇d ſi tu ꝯg̊ſcas aliq̇d ex iſtis quattuor p̄dcīs. nō decorare te. i. nō hōrare
tūc nō magnifices te. i. extollas te ne teneare. i. tenearis ꝓ ſtulto

a **fumo. ſtillante domo. neq̄ꝫ muliere**
Te remoue, tria ſunt que p̄nt valde nocere

¶ Jſtud eſt tercium capitulum hui⁹ libri. in quo autor ſm diuiſionem
prius poſitam ponit documẽta cõcernẽtia hoiem maxime q̄ ad ſeipſum
Et dt ꝑmo ſic. q ſm ſniam ſalomonis in ꝓuerbijs tria ſunt q̄ eijciũt ho
minem a ꝓpa mãſiõe. fum⁹ ſtillicidiũ ⁊ ꝑua ꝯiũx iõ eſt cauendũ a talib⁹
¶ Con. Remoue te ab iſtis trib⁹ ſcʒ a fumoſa domo ĩ qua fumus dñat.
et hoc ꝓpt oculos. et a domo ſtillãte. i. in qua ſunt ſtillicidia. et a muliere
nequã. i. ꝑuerſa. iſta tria ſunt que pñt nocere valde

Duc tibi cõparem moꝝ ſponſamqʒ venuſtã

Si cum pace velis vitã deducere iuſtam

¶ Si tu velis habere vxorem caue ne diuitie aut plenitudo aut ſtultus
eius amor te decipiat qꝛ cum ea aliter nunq̄ȝ bonum temp⁹ habebis. ſʒ ac
cipe eam cõſimilem tibi. in etate. in pulchritudĩe. in diuitijs ⁊ in alijs re
b⁹ ſilib⁹. ⁊ tũc viues ĩ pace ⁊ dilectiõe cũ ea ⁊ aliter nõ. Con. Duc. i. ac
cipe ſpõſam. i. vxorẽ venuſtã. i. pulchrã qꝫ ꝑ et. ⁊ comparem tibi. i. ſilẽm
tibi moꝝ. i. morib⁹. ſi velis. i. cupies deducere vitã iuſtam cũ pace

Si tibi contigerit te cũ meliore ſedere

Verſus eum nolito genu ſub crure tenere

¶ Si tu ſedeas cum aliquo. ⁊ ille ſit maior in dignitate potẽtia vel alia
re. caue ne ſedendo reponas genua tua vnũ ſupra aliud. nã ille eſt inept⁹
mod⁹ apud doctos ⁊ prudentes. iõ caue. Conſtrue. Si cõtigerit te ſe-
dere cum meliore. i. in ſocietate alicuius melioris te. nolito tenere verſus
eum. id eſt a parte ſua genua ſub crure.

Magnati vultu debes aſſurgere leto

Nec cõiunctus ei niſi iuſſerit ipſe ſedeto

¶ Si aliquis magn⁹ homo in dignitate vel poteſtate veniat tibi in oc
curſum. leta facie eum accedere debes ipm̄ ſalutãdo ⁊ ei honorem faciẽdo
ſicut perito et eius officio vel dignitati. ⁊ noli vnq̄ȝ penes eum ſedere ni-
ſi prius ipſe tibi iuſſerit. Conſtrue. Tu debes aſſurgere leto vultu ma-
gnati id eſt domino tuo tpali vel ſpũali. aut alicui coꝝ locum aliquo mo
do tenenti. nec pro et non. ⁊ tu non ſedeto coniunctus ei niſi ipſe iuſſerit.
id eſt preceperit tibi.

In quamcũqʒ tibi nõ notam veneris edem

Munda ſupficies terre donec tibi ſedem

¶ Si tu intres domum aliquam in qua nõ habes noticiam. nõ capias
ipſe ſedem. ſʒ ſi puer es terra tibi ſedes erit. ⁊ ſi ſis maioris etatis ſedem ca

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

pias i iſimo loco ⁊ nō i alto. nā laudabili⁹ ē ꝙ p̄ ſ̄failias veniēs dicat tibi ſurge ⁊ aſcēde. q̄ꝫ ſi dixerit tibi aīce hec ſedes nō tibi ꝯgruit ſꝫ alteri maiori te. nō ab iſta deſcēde Con. ſupficies t're mūda. i. plana donet tibi ſedē. in quācunqꝫ edem. i. domū. veneris nō notā. i. incognitam tibi

Cum pare inſtāti ſi vis potes ire licēter
Nō te p̄cedat tñ hunc pmitte libēter

¶ Si tu vadas piter cū aliq̄ qui te nō ſit maior in ſtatu vel i dignitate. tu potes ire cū eo nō reſpiciēdo ſupiorē vel inferiorē locū. ⁊ nō eſt tibi cure ſiue ille p̄cedat ſiue ſequat᷑. cū ipſe ſit tibi equalis. Uerūtamē ſi tu vel' eidē tribuere honorē dimitte eū pcedere. ⁊ tu ſequar̄. aut dimittas eū ire p locū ſupiorē vici. ⁊ tu eligas locū inferiorē. Con. tu potes ire licēter. id ē ꝯuenienter (ſi vis cū pare). i. cū tibi ſimili (inſtāti). i. equaliter tecum gradiēti tu pmitte libēter hūc ꝙ p̄cedat te

Si tibi cōtingat vt cū meliore vageris
Poſt pergas donec latus ei⁹ adire iuberis

¶ Si tu pgas cū meliore digniore vel ſeniore te. tūc dimittas eū p̄cedē et tu ſequaris eū. ⁊ nunqꝫ adiūgas te lateri ſuo anqꝫ tibi iuſſerit. Con. Si cōtingat tibi vt vageris. i. vt ambules cum meliore te. pergas. i. vadas poſt eū donec iuberis adire latus eius

Si peregre pergas. nunqꝫ te iunge duob⁹
Diſparib⁹ currus raro trahitur bene bobus

¶ Si tu ābules pegre lōge vel ppinq̄ nullū hn̄s ſociū. ⁊ ſi reperias duos ſocios eūtes p viā tuā non ꝯiūges te ill' niſi ꝯgſcas eos. q2 tu neſcias an ſint boni vel mali. ⁊ ſi eēnt mali tu nō poſſes te defendē a duob⁹ ſi tibi vellēt dānū inferre aliqd̄ iō caue ab ipſis. Cōſtrue (Si tu pgas). i. ābules (pegre). i. extra patriā tuā (nunqꝫ) p nō ⁊ vnqꝫ. nō iūge te vnqꝫ duob⁹ q2 curr⁹ nō trahit᷑ diſparib⁹ bob⁹. Silr̄ tres nō pn̄t bn̄ cōcordare

Si quis dignetur offerre ciphū tibi lete
Accipias modice bibas. reddaſqꝫ facete

¶ Si tu veneris caſu aliquo vel ſpōte ad aliquā ſocietatem quā inuenēris cenātem prādentem vel comedētem. ⁊ vn⁹ illoꝝ offerat tibi ciphum ad potādum. tūc debes vultu hilari ⁊ placido ciphū accipe modicū bibēdo. deinde facete ⁊ honeſte ciphū illū ex q̄ bibiſti reddere cū graꝝ actiōe Cōſtrue. Si q̄s dignet᷑ offerre lete ciphū tibi tu accipias ⁊ bibas modice. i. modicū qꝫ pro et. ⁊ reddas ciphū facete. i. honeſte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Paupꝫ et indignus ſi ſis effundito totum
Et vacuū tu redde ciphum prius vndiqꝫ lotū

Si tu ſis paupꝫ perſona ⁊ īdignꝰ reſpectu illoꝝ q̇ tibi dederūt ad bibēdū debes totū ebibē qd̕ in cipho eſt. ⁊ ſi qd remāſerit ī cipho h̕ effunde. et poſtea cū modica aqua debes lauare ciphū. ⁊ ſic lotū ei q̇ tradidit tibi vel alteri debes reſtituē ſꝑ cum graꝝ actiōe. Con. Si ſis paupꝫ ⁊ indignꝰ effundito. i. ebibe totū qd̕ eſt in cipho. ⁊ tu redde. i. reſtitue. ciphum vacuum lotū prius vndiqꝫ. i. ab omni eiꝰ parte

Qn̄ ciphum capies. auerſo non bibe dorſo
Nec facies offas de pane prius tibi morſo

Qn̄ quis porrexerit tibi ciphū ad bibēdū. ⁊ tu accipias illū. caue ne bibas auerſo dorſo. qꝛ hoc ꝓ magno ſcādalo reputaret̄ ſed cōuertas facieꝫ tuā ⁊ oculos tuos ad aſpectū ⁊ faciem alioꝝ ⁊ ſi velis ponē panē intra vinū caue ne ponas vnqꝫ panē quē ſemel int̄ dentes habuiſti. Con. nō bibe dorſo auerſo qn̄ capies ciphū Nec facies offas de pane morſo prius

Menſa tibi cubitum nunqꝫ ſuſtentet edenti
Sed recte ſedeas. tecū ſeruito ſedenti

Cū aſſideris mēſe nō ponas brachia tua ſup̄ mēſam. qn̄ em̄ q̇s brachium ſuū ſup̄ mēſam poīt ſignū ē qd̕ ipſe nō p̄t brachia ſua ſuſtētare ꝓpt̕ aliquā deformitatē vel debilitatē. aut ꝙ ipſe ſit ruſticꝰ neſciēs mores Et ſic caue ne brachia extēdas ſup̄ mēſam. Itē tu debes ſuire ei q̇ tecū ſedet miſtrādo ei ī cibis ꝑponēdis ⁊ potibꝰ ⁊ in alijs ſeruitijs mēſe. Et maxīe qn̄ ipſe ē maioꝛ te. aut qn̄ tu inuitaſti eū. aut qn̄ eſt ꝑſona verecūda ſicut ſunt muliēs. Cōſtrue. Nunqꝫ ꝓ nō et vnqꝫ. Mēſa non ſuſtētet vnqꝫ cubitū tibi edenti. i. comedēti (ſꝫ ſedeas recte) ⁊ ſeruito ſedēti tecū

Sicqꝫ ciphū capias. vtraqꝫ manu capias tu
Et per vtrūqꝫ latus nō per ripā teneas tu

Si aliq̄s prebeat tibi ad bibendum in vno magno cipho ſiue in vna taſſa. tu nō debes accipe vnica manu. qꝛ ſic poſſet ex manibꝰ tuis cadere in terram. ſed ambabꝰ manibꝰ accipias ſi opꝰ fuerit. deinde bibas ⁊ poſtea reddas ciphum ipſum firmiter tenēdo ꝑ vtrūqꝫ latus ⁊ nō per alterum tm̄. Cōſtrue. qꝫ pro et tu (capias ciphū ſic. ſcꝫ tu capias vtraqꝫ ciphum. ⁊ tu teneas illum ꝑ vtrūqꝫ latus nō ꝑ ripam

Cum pare ſi debes vel cū meliore iacere
In qua ꝑte thori velit ipſe quieſcere quere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

¶ Si tibi ↄtigerit dormire in aliquo lecto cū tuo equali aut cum maiori te. nō debes te ponē in lecto niſi prius ſcieris ab eo in qua ꝑte lecti velit iacere. Conſtrue. Si tu debes iacē cum pare vel cū meliore. tūc quere in qua ꝑte thori velit ipſe quieſcere

Cum quocūqȝ tibi prope vel ꝓcul accidit ire
Nomē et eſſe ſuū quo quis ſit et unde reqre

¶ Si tibi cōtigat ꝑgere remote vel ꝓpinque a domo tua. debes habere ſocium. q᷑ ſcribit̄ ꝑ Salomonē in libro eccleſiaſtes. Ue ſoli. q᷑ cū ceciderit nō habet ſubleuātem ſe Et anteqȝ ponas te in ſocietate alicui⁹ qui ſit tibi igt⁹. tu debes eidē q̄rē tria ꝑ ordinē ꝑrio vn̄ ſit oriūd⁹. Scdo qd̓ eſt nomē ſuū Tercio q̄. i. ad quē locū ipſe velit ire. nā r̄nſio iſtoꝝ triū q̄ſitoꝝ ſatis īdicabit tibi ſi tu debeas cū ipſo ire l'nō. Con. Cū accidit tibi ire ꝓcul. i. lōge vel ꝓpe cū quocūqȝ hoīe reqre ab eo nomē ſuū. ⁊ eſſe ſuū. id ē vocationē ſuam q̄s ipſe ſit. vn̄ ipſe ſit ⁊ q̄ ipſe ꝑtendat ire

Cū quocūqȝ placet ꝑegre tibi ducere greſſus
Si potes hos teneas. q̄s es pro poſſe ꝓfeſſus

¶ Si vis ire extra habitationem vel patriam tuam. ⁊ q̄ras ſocietatē bonam ſi tūc potes tu debes accipe illū vel illos cum q̄ vel q̄b⁹ tu alias iuiſti. q᷑ tu cognoſcis mores illoꝝ. ⁊ ipſi ↄgnoſcūt tuos mores. ⁊ iō melius eſt te ire cū illis q̄ȝ cum aliȷ̄s extraneis. Cōſtrue. Cū placet tibi greſſus peregre ducē cū quocūqȝ teneas hos ſi potes q̄s es pro poſſe ꝓfeſſus

Cum pare ſi pergas aut cū meliore peregre
Qd̄ velit ipſe velis. tibi ſic capiet nihil egre

¶ Si tu ꝑgas iter cum ſocio aliq̄ cum q̄ cenare vel prādere debeas. interroga q̄d ipſe comedē velit. cum fueritis ī via interroga an velit citi⁹ aut tardius ire. ⁊ ſic de aliȷ̄s reb⁹ quibus peregrin⁹ indiget. nam hoc faciēdo tu cōplacebis ei. ⁊ ipſe tibi quod facere bonū eſt ⁊ maxime inter peregrinos. Conſtrue. Si pergas peregre id eſt in longinquo cum pare tibi: vel ſi pergas cum meliore: tu velis quod ipſe velit. ⁊ ſic nihil capiet id ē accidet tibi egre id eſt moleſte.

Si peregre ꝑgas ſemꝑ de nocte quieſcas
Surgas mane. ſed hoſpiciū de luce capeſcas

¶ Si tu ꝑgas peregre debes ſꝑ mane ſurgere. ⁊ maxime qn̄ via eſt tibi nota. ſ; nunqȝ debes expectare noctem ad q̄rendū hoſpiciū ſed capias illud ſꝑ bona hora ⁊ de die. Conſtrue (Si tu ꝑgas). i. ābules (peregre)

id eſt extra(quieſcas ſemp̄ de nocte).i.nō expectes noctē ad capiendū hoſpiciū.ꝛ nunq̄z ambules ī nocte.qꝛ q̄ ambulat in tenebris neſcit q̄ vadat et tu ſurgas mane(ſꝫ capeſcas hoſpiciū tuū de luce).i.de die

Inq̄z domū rufi non accipias tibi pauſam
Nāq̄z malignādi gerit in ſe deniq̄z cauſam

¶ Quādo tu vis cape hoſpicium nō accipias illud cuiꝰ hoſpes ē homo rufus.qꝛ licet ſint aliqui boni.tamen ſunt illiꝰ coloris multi mali.ꝛ ideo propt̄ ſuſpicionem quam poſſis habere caue ne ibidem hoſpicium accipias. Cōſtrue. qꝫ pro et.non accipies tibi pauſam id eſt morā in domo rufi id eſt rufos crines habētis(deniq̄z)id eſt certe ipſe rufus(gerit in ſe) id eſt ſecum portat .cauſam malignandi.

Ex apum iugulo.cerui lingua.canis ore
A magnis pedibꝰ caueas.bleſoq̄z lepore

¶ Quinq̄z ſunt a quibꝰ nos ſeruare debemꝰ. Primum eſt iugulus apū ſcꝫ quādo apes ſunt in aliquo loco a quo volumꝰ eas remouere.ꝛ ille inſiliūt in nos mordentes nos.ꝛ morſu ſuo ledūt pellem noſtram adeo q̄ cutis ſtatim intumeſcit. Secūdum eſt lingua ceruina illa eſt venenoſa. Tercium eſt os rabidi canis ꝛ etiam non rabidi quādo nos non ſumus noti. Quartum eſt ab hominibꝰ habentibus magnos pedes .nam tales nō ſunt audaces.ſꝫ magiſtꝝ ſuū ꝛ ſeipſos ſepe opprimi dimittūt. Quitum eſt ab adulatore.nam lingua adulatoris fortius pungit enſe Conſtrue.tu caueas ex iugulo.i.morſu(apum.ꝛ caueas inquam a lígua cerui ꝛ ab ore canis.a magnis pedibꝰ.i.ab homine magnos pedes habente.qꝫ pro et.et a lepore bleſo.i.ab adulatore.

Si qua velis emere taxabis emenda modeſte
Nec magis aut minꝰ iures.inſtabis honeſte

¶ Si tu velis emere aliq̄d tūc taxabis emenda modeſte.i.p̄cium rōnabile impone.ꝛ cauebis a iuramētis ꝛ periurijs que ſolēt fieri in iſtis venditionibꝰ.ſꝫ honeſte tu offeres p̄cium rōnabile.non offerendo minꝰ vel magis q̄z tu pretendas dare. Conſtrue(Si velis emere qua)id eſt aliqua(tu taxabis honeſte emenda.nec.pro et non.ꝛ non iures id eſt adiures magis aut minus.ſed inſtabis honeſte.

Obliquo nullū debes corrodere dente
Et liuoris acu nunq̄z tu punge latente

¶ Tu nunq̄z debes diffamare aliquem qꝛ ſi dicas aliq̄d malum de proxi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

mo tuo tu poteris dicē corā talibꝰ ⁊ tali hora q̄ ſibi veniet ī maximū dā
nū. ⁊ h̄ forſan nō dicis niſi ꝓpt̄ inuidiā. ꝓptea quā in p̄ntia alicꝰ nūq̄ꝫ de
bes dicē aliq̄d qd̄ ꝯtat̄ in dānū aut dedecꝰ alteriꝰ Con. nullū ꝑ nō ⁊ vl-
lū. tu nō debes corrodere. i. vituperare vllū. i. aliquē dente obliq̄. i. ꝑuerſo ⁊
tu nūq̄ꝫ pūge aliquē acu latēte. i. ꝯtumelioſa loquutiōe. liuoris. i. inuidie.

Si quē precellas. ſemꝑ probitatis honore
Nec iactes. q̄ꝛ laus ꝓprio ſordeſcit in ore

¶ Si ꝓpter ſciam tuam ꝓpter diuitias tuas vel ꝓpt̄ aliqua alia bona
nature vl̄ fortune tu excedas aliquos. caue ne de hoc vnq̄ꝫ te iactes. nam
ſicut illi qui faciūt aliqd̄ bonū ꝑdunt retributionē illiꝰ boni ꝓpter ipſoꝝ
iactātiam ita res laudabilis de ſe iam nō eſt āpliꝰ laudabil̄ ſi q̄s ſeipm̄ ia
ctet. Con. Si p̄cellas. i. excedas quē. i. aliquē. ne pro nō. non iactes. i.
nō extollas te ſuꝑ honore ꝓbitatis q̄ꝛ oīs laus ſordeſcit in ore ꝓprio

Hoſpitibus letum debes oſtēdere vultum
Vultus enī letus dandi dupl^ic^āt tibi cultū

¶ Si tu recipias hoſpites ad cōuiuiū vel aliter in domo tua aduerte ne
eiſdē vel corā eis iraſceris aliq̄ mō. nam iocūda facies ⁊ hilaris vultꝰ ho-
mis dātis multiplicat honorē doni Cō. tu debes oſ̄dē vultū letū hoſpi
tibꝰ tuis enī ꝑ q̄ꝛ. quia letꝰ vultus duplicat tibi cultū. i. honorē dandi.

Nocte dieq̄ꝫ mane cubiturus veſpere laudes
Hoſpitibuſq̄ꝫ tuis dum diſcedis dato laudes

¶ Ut nō videaris ingratus tā apd̄ deum q̄ꝫ apud hoīes. tu debes ad mi
nꝰ bis in die reddē laudes deo ſcꝫ qñ ſurgis a mēſa. ⁊ qñ vadis ad lectum
Silr̄ hoſpites tuos debes ſalutare bis ī die ſcꝫ mane ⁊ nocte. ⁊ nunq̄ꝫ di
ſcedere ab his niſi prius eos ſalutaueris ne ſis de numero illoꝝ qui diſce-
dūt hoſpite inſalutato. Cōſtrue. Tu cubiturꝰ. i. qui vis ire ad lectum
dato laudes deo. q̄ꝫ pro et. ⁊ die veſpe ⁊ mane. dum pro qñ diſcedis id eſt
recedis. dato. i. reddito laudes hoſpitibꝰ tuis

Irritare canem noli dormire volentem
Nec moueas irā poſt tp̄a longa latentem

¶ Sicut tu nō debes irritare canē volentem dormire quem times vt te
mordeat ſic nō debes mouere iram tp̄is p̄teriti. nā ſicut dt̄ Cato. Officiū
mali hoīs eſt ſuſcitare irā tp̄is p̄teriti. Cōſtrue. Noli irritare canē vo-
lentē dormire. nec moueas iram latentē poſt lōga tp̄a

Cōpeſcas os arte. male ne praua loquatur

Ne malus irrumpat fetor latrina tegatur

¶ Sicut ille qui nō vult ſentire fetorem latrinaꝝ coopit foramē latri-
ne ne ꝑ illud malus odor exeat ita hō volēs ſe cuſtodire ab omni odio ali
orum debet ſeruare ſe ne ab ore ſuo procedat ꝟbum iniquū. ⁊ qd̓ de ſeipſo
nolit eſſe loquutū. Cōſtrue Cōpeſcas.i.refrenes os tuū ne loquat̃ ma-
le id eſt inique praua.i.res prauas.latrina.i.locꝰ fetens tegat̃.i.cooperia
tur ne ꝑ vt ⁊ nō.vt malus fetor nō irrūpat id eſt ꝓcedat

In ꝓprie ſperes fora dum petis era crumene
Fallitur ad fora ſpes dum burſe ſunt aliene

¶ Cum volueris ire ad foꝝ ad emēdum aliq̇d debes tibi ꝓuidere de pecu
nijs ſufficientibꝰ ⁊ non cōfidas vnq̄ȝ in burſa alteriꝰ.quia multi in hoc
decepti ſunt Conſtrue.ſperes.i.fiduciam habeas dum petis fora in era
prope crumene ⁊ ſpes fallitur ad fora dum burſe ſunt aliene

Eſt tibi ſummus honor cito ſoluere ſolue libēter
Si mihi credis emes.vendes.viueſqȝ decēter

¶ Si tu debeas aliq̇d ſolue libēter ⁊ quāto citius poteris nam tria bona
inde tibi eueniūt.qꝛ tu emes vendes ⁊ viues honorabiliter. Conſtrue.
Soluē cito eſt tibi ſummꝰ honor.ſolue libēter ⁊ ſi credis mihi tu emes
tu vendes qꝫ pro et.⁊ tu viues decēter.i.honeſte

Nil ſuꝑ hoſte tuo tua lingua minādo loquatur
Hoſtem nāqȝ ſuū munit quicūqȝ minatur

¶ Si tu habes vnū inimicū nunq̄ȝ debes eidē inferre minas qꝛ dū ipſe
ſentit te ſibi minas itulisſe.ipē ſe munit ab oī ꝑte q̄ poſſȝ ſibi nocē ⁊ ſic q̇-
cūqꝫ minat̃ hoſti munit hoſtē. Con: Nil ꝑ nō ⁊ aliqd lingua tua non
loquat̃ aliq̇d minādo ſuꝑ hoſte tuo.i.inimico tuo.nāqꝫ pro quia. qꝛ ille
munit.i.fortificat hoſtē ſuū quicūqꝫ minat̃.i.minas infert.

Alterius noli in meſſem tu mittere falcem
Inqȝ thorum caueas alienū ponere calcem

¶ Cum quilibet teneat̃ viuere labore ꝓꝑo tu debes cauere ne velis ſumē
pro te labores alteriꝰ.et a maiori rōne debes cauē ne violes vxorem filiaȝ
neptem vel ancillā alteriꝰ hoīs.nam tales permittit deꝰ ⁊ i hoc mūdo ⁊
in alio puniri.quare ſaltē timore pene cauendum eſt a tali delicto. q̄ȝuis
ampliꝰ timore culpe. Cōſtrue Tu noli mittere falcem in meſſem alte-
rius qꝫ pro et.⁊ caueas ponere calcem id eſt pedem.⁊ ponitur ibi pars ꝓ
toto.in thorum alienum.i.in lectum alterius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Vltra q̄ꝫ veſtis non extendas tua crura
Nec nimis extendas ſi viuere vis ſine cura

¶ Sicut ille qui eſt in lecto ⁊ dormit extēdendo pedes ſuos extra veſtes patiť frigus. ita ⁊ ille q̇ plus exponit quam lucreť ſtatim ad paupťatē deduciť. ideo ſi vis cauere a frigore noctis nō extēdas pedes vltra menſurā lecti Sil'r ſi vis euitare pauptatem nō exponas vltra lucrum tuū. ſꝫ citra vt ſꝑ aliq̇d de reſiduo habeas. ¶ Cōſtrue. nō extēdas tua crura. i. pedes tuos. q2 ibi poniť ps ꝓ toto. vltra q̄ꝫ veſtis extēdať. nec ꝓ nō ⁊ et. et nō extēdas nimis ſi vis viuē ſine cura. i. ſine ſollicitudie.

Qui plus expendit q̄ꝫ rerum ſumma repēdit
Nō ammiretur ſi pauptate grauetur

¶ Ille q̇ plus expēdit q̄ꝫ lucreť aut q̄ꝫ habeat in redditu patrimonij ſui vel officij vel bn̄ficij. nō debet ammirari ſi in fine alicuiꝰ tēporis ſit pauꝑ et inops. q2 prius debebat cōpenſare quātum poſſet rationabiliť ⁊ debite exponere. ¶ Cōſtrue. ille qui exponit plus quam ſumma rerum ſuaꝝ rependit. i. tribuit eidem. talis nō ammireť ſi graueť pauptate.

Si tecū comedat ſeruire memēto minori
Par tibi. tuqꝫ pari tribuas cultū meliori

¶ Si tu ſis in mēſa cum tuo pari inferiori vel maiori tunc nunq̄ꝫ deeris pari tuo aut inferiori ſeruitiū tuū exhibēdo. ¶ Cōſtrue. memēto ſeruire minori ſi ipſe comedat tecū Etiā memēto ſeruire pari tuo ſi par tuus comedat tecū. ⁊ tribuas cultū. i. honorē meliori te ſi comedat tecū

Si tibi quis loquitur vultū tu cerne loquētis
Et ſua verba tue ſecretis inſere mentis

¶ Si aliquis tecum loquať gratioſe inſpicias faciem ipſiꝰ. Nam eque bene nunq̄ꝫ poteris recipe ꝟbum ⁊ intētionem ipſiꝰ loquentis tecum ſi faciem eius nō videas ſicut ſi oculos fixos in eius faciem habeas. ⁊ ideo ī faciem docētis te intēde. nam ſic inſpiciēdo facilius quicq̇d ipſe docet ſeu dicit memorie tue ꝯmendabis. ¶ Cōſtrue Si q̇s loquiť tibi tu cerne. i. vide vultū loquētis. ⁊ inſere. i. infige ſua ꝟba ſecretis tue mētis

Si te forte domus aliena vocauit ad eſcas.
Donec preceperit. menſe loca nulla capeſcas

¶ Si tu fueris inuitatus ab aliquo ad prandium vel ad cenam quādo venies ad capiēdum locum in menſa, caue ne ſedeas donec ipſe qui inuitauit te p̄ceperit te ſedere. ⁊ ſedeas ſic ſcd̄m preceptum eꝰ vbi tibi p̄ceperit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

ſedere. Nam obedire eidem teneris de loco poſtq̃ʒ ad vocationem ſuã ve niſti. Cõſtrue. Si dom⁹ aliena .i. aliquis extrane⁹ Nam ibidem ponit͛ continẽs p̱ cõtento. vocauit te forte .i. inuitauit te a caſu ad eſcas id ẽ ad comedẽdum .nulla pro non ꝛ vlls. nõ capeſcas .i. capere incipias vlla lo ca menſe. donec ipſe qui te vocauit tibi preceperit

Si te maiori peluis famuletur aquoſa
Ad manicas eius tua ſit manus officioſa

¶ Si aliq̃s maior te añ introitum menſe vel poſt mẽſam velit vt aqua tu manus tuas laues: tibi aquam cum pelui preſentãdo: accipe eum per manicas ꝛ roga eum vt prius accipiat aquam ꝛ licet vos ambo ſimul la uetis de ei⁹ precepto. ſit tñ ipſe ſemp̱ p̱or. Cõſtrue. Si peluis aq̃ſa .i. in ſtrumẽtum in q̃ tenet͛ aqua. famulet͛ .i. p̃ntet͛ tibi maiori te .i. p̱ maiorem te tua man⁹ officioſa .i. ſeruiẽs ad ei⁹ manicas ſcʒ vt ipſe p̱us lauet.

Si videas opus eſſe cibos ſuccurre parãdo
Si neceſſe foret menſe famulabere ſtando

¶ Si videas q᷑ ſit multitudo gentium in domo quam inhabitas. tu de- bes iuuare ad parãdum prãdium vel cenã. ꝛ ſi videas q᷑ ob gentiũ mul- titudinem aliq̃s ad mẽſam famulãtem deficiat. nõ ſedebis ſed totus ere- ctus ſtabis ſeruiẽdo alijs q̃ ſedebũt ad menſam. ꝛ h̄ faciẽdo tu facies dño dom⁹ placitum ꝛ tibi ipſi honorem. Conſtrue Succurre .i. auxilium p̱ſta. parãdo cibos. ſi videas eſſe op⁹ .i. neceſſe ꝛ famulabere .i. ſeruies ſtã do .i. direct⁹ menſe .i. in mẽſa. ſi neceſſe .i. neceſſitas mouet te

Si maior tecum comedẽs potauerit .eſce
Non appone manus ſed illi mantile teneſce.

¶ Si tu comedas cum aliquo maiore te ꝛ ille bibat interim q᷑ ip̃e bibit non debes ponere man⁹ intra diſcum in quo ſecum comedis ſed poti⁹ ei dem tene ſocietatem bibendo ſicut ipſe. nam in hoc oſtẽditur vrbanitas tua. Conſtrue. Si maior id eſt dignior vel potentior te. comedens te- cum potauerit non appone man⁹ eſce id eſt ad eſcam ſed teneſce id eſt te- ne ꝛ ponitur deriuatiuũ pro primitiuo ei mantile id eſt ſocietatem mãti lis vel menſe ſcʒ ſecum bibendo.

Si par vel maior fuerit tibi forte locutus
Donec finierit ſua verba ſile quaſi mutus

¶ Quãdo aliq̃s tecũ loquit͛ ſiue ſit maior ſiue minor te. tu nunq̃ʒ debes interrũpere ſermonẽ tuũ. ſed prius audi omnimodam orõnem ſuam. ꝛ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

poſtea eidem rñdē poteris ad ſingula pūcta ſue oꝛōis Con. Si par tu⁹
vel maioꝛ te fuerit locut⁹ tecū ſile quaſi mut⁹ donec ipſe finierit ſua ꝟba.

Raro fideiuſſoꝛ vel nunq̄ꝫ creditoꝛ eſto
Multis huius enī geritur res ſine moleſto

¶ Si aliquis rogauerit te ad fideiubēdum pro eo. vel vt aliquas ſibi cō
cedas pecunias. debes quātum tibi poſſibile fuerit hoc recuſare qꝛ multꝭ
inde oꝛitur magnum detrimētum. immo multi exiſtētes amici finaliter
fiūt inimici quia cōmuniter dum quis ꝯcedit vel mutuat amico ſuo ali
quam rem. repetēdo talis efficit inimicus ꝛ ſic niſi ſit ſpecialis vel ſingu
laris amic⁹ caueas tibi de huiōi fideiuſſione vel mutuo Cōſtrue. Nūq̄ꝫ
pro non ꝛ vnq̄ꝫ. non eſto vnq̄ꝫ creditoꝛ vel fideiuſſoꝛ. quod ſi feceris hoc
fiat raro enim pro quia res huius geritur multis id eſt apud multos ſi-
ne moleſto id eſt malo.

Hec fugias faſtum. talos. lupamq̄ꝫ tabernā
Si decus et vitam tibi queris habere ſupernā

¶ Ad habendum vitam eternam pro qua finaliter oꝛdinatus es. quat
tuoꝛ ſunt fugienda. ſcꝫ ſuperbia vite. que cōſiſtit in habitibus ſeu indu-
mentis. in ſuperba ꝛ elata locutione. in preſumendo valere plusq̄ꝫ alij et
alijs ſpeciebus ſuperbie. Secūdo opoꝛtet fugere ludum. nam per ludū ꝫ
multi diuites efficiūtur paupes. Tercio fuge meretrices; nā illas ſequē-
tes ſemper finaliter deſerūt deſtructos ꝛ inopes. Quarto fuge tabernam
ſiue nimiam aſſiduitatem in cōuiuijs. quib⁹ poſtpoſitis vnuſquiſq̄ꝫ faci
lius honoꝛem mundi obtinere poterit. ꝛ deinde vitam ſempiternam.
Conſtrue. Si queris habere decus id eſt honoꝛem. ꝛ vitam ſupnam. fu-
gias hec ſcꝫ faſtum id eſt ſupbiam. talos. i. ludos. lupam. i. meretricem.
q̄ꝫ pro et tabernam. i. cōuiuia.

Si bene vis oꝛare deum thalamū tibi claude
Aſt illi qui cuncta videt tacita prece plaude

¶ Si tu vis facere aliquā deuotam oꝛōnem nō facias eā eundo p vicos
aut deambulādo p cameram. ſꝫ vade ad ecciam q̄ eſt locus ꝓpꝛi⁹ ad oꝛā-
dum ꝛ ſi tu nō habeas ſpaciū eundi ad ecciam intra camerā tuam ſecre-
tā. ꝛ clauſo oſtio flexis genib⁹ poteris facē deuotas oꝛōnes Con. Si tu
vis bñ oꝛare deū claude tibi thalamū. i. camerā tuā ſecretā. ꝛ plaude illi.
id eſt laudes da illi pce tacita. qui videt cuncta. i. omnia

Si quis deſcēdat ab equo. vel equū graue ſcandat
Te preſente. ſibi manus auxilium tua pandat

¶ Si in preſentia tua aliquis deſcēdat ab equo vel aſcēdat ſup equum
et ipſe indigeat iuuamine. ſcʒ propter ſenectutem aut alia. tu debes eum
iuuare ad aſcēdendum vel deſcēdendum. nam in hoc tua oſtendit vrba-
nitas. ¶ Cōſtrue (Si quis deſcēdat ab equo vel ſcandat) id eſt aſcēdat
graue. i. grauiter equū. man⁹ tua pandat. i. impendat eidem (auxilium)
id eſt iuuamē (tepñte). i. quādocūqʒ hoc fiat in tua pñtia.

Des tacite que das pro chriſti noie. ſi vis
Exemplū dandi ſpectādo potes dare cuiuis

¶ Si vis dare aliqd amore chriſti facias illud tam ſecrete quātum po-
tes. nam dr in euāgelio. Cum facis elemoſynam neſciat dextera qd faci-
at ſiniſtra. ſʒ ſi vis alijs dare bonum exemplum potes dare omnib⁹ ſcili-
cet manifeſte petentibus pro nomine chriſti. ¶ Conſtrue Tu des tacite
id eſt occulte. illa que tu das pro chriſti nomine. ſi vis. tu potes dare cui
uis exemplum dandi ſpectando

Rem de qua loqueris digito monſtrare caueto
Nec dum ſermo ſit ouibus ad ouile videto

¶ Si tu loquaris alicui de hoīe aliquo aut de aliqua alia re. caue ne oſtē
das ſiue demonſtres rem de qua loquaris cum digito. nam ille mod⁹ tur
pis eſt Et ſimilit̃ ſi tu facias aliquem ſermonem de aliqua re. puta de lu-
xuria vel huiōi. caueas ne tūc reſpicias oculis tuis homīes luxurioſos. et
ſic de alijs delictis. Vñ in textu p oues debem⁹ intelligere populum au-
dientem. ⁊ per ouile hoīem de quo loquit̃. ¶ Cōſtrue. Caueto monſtrare
digito tuo rem de qua loquaris. nec pro nō et. ⁊ non dum pro qñ ſermo
fit ſup ouib⁹. nō videto. i. reſpicies. ouile. i. illū de quo loqueris.

Inconſtās animus. oculus vagus. inſtabilis pes
Hec ſunt ſigna viri de quo mihi nulla boni ſpes

¶ Si tu velis cognoſcere homīes in quib⁹ nullo modo eſt cōfidendum
Debes notare iſta tria ſigna. nam quandocūqʒ videbis hominem incon
ſtātem animo ſuo nō ſperes in eo. nam ſi in reb⁹ ſuis proprijs eſt incon-
ſtans quomodo in tuis aſpiciet. etiam nec cōfidas in eum qui dum loq-
tur vobis vagatur hinc inde oculis ſuis. Et ſi pro tercio tu videas homi
nem nō trahētem moram cōtinuam alicubi. ſed hodie in vno loco eſt et
cras in alio. non cōfidas in eo. nec in aliquo illoꝝ predictoꝝ trium ſigno
rum. ¶ Cōſtrue Hec tria ſigna viri. id eſt homīs ſunt in illo in quo nul
la pro nō ⁊ vlla. ſpes boni nō eſt mihi. ſcʒ Anim⁹ inconſtans. ocul⁹ va-
gus id eſt huc ⁊ illuc reſpiciēs. ⁊ pes inſtabilis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Quācito deſcendis ab equo calcar remouendū
Eſt de calce tuo tibi donec iter ſit agendum

¶ Si tu deſcēdes ab equo debes īmediate remouere a pede tuo calcaria. nam illa pn̄t tibi nocere ad itinerādum. ⁊ nō prius illa calcaria ponas ī pedib⁹ tuis donec velis alicubi pergere. ¶ Coſtrue. Quācito i. imediate cū tu deſcēdis ab equo. calcar eſt remouendum. i. deponēduꝫ de calce tuo. i. de pedib⁹ tuis donec. i. quouſqꝫ iter ſit agēdum tibi

Extrahe ſi nimis eſt cuiuſlibet ocrea ſtricta
Si te maioꝛ ſit. ſint cetera ſumpta relicta

¶ Si tu ſis in campis extra patriam vel in aliquo hoſpicio cum homīe potētioꝛe vel dignioꝛe te q̇ habeat ocreas in pedib⁹ quas vult remouere tu debes eundē iuuare extrahēdo ſibi ocreas. ſꝫ ſi ſit minoꝛ te non es obligat⁹ ad hoc. nihilomin⁹ ſi feceris illud ī te humilitatis ſignū erit. Coſtrue. ſi ocrea. i. pedis calciamētum ē ſtricta. i. anguſta nimis cuiuſlibet. i. a quocūqꝫ. extrahe. i. a pedib⁹ remoue. ⁊ maxīe ſi ille ſit maioꝛ te et extrahe in quā. cetera ſumpta relicta. i. omni negocio poſtpoſito.

Pilea vel quicquid geris in capitis regione
Si magno loqueris ſeruiſqꝫ deo cito pone

¶ Si tu ſis in eccleſia ⁊ ſeruias ſacerdoti miſſam celebrāti vel alias aut ſi tu loqueris magno homini. ſcꝫ in potentia dignitate vel ſciētia conſtituto tu debes talib⁹ famulari capite diſcooperto. niſi tibi ſingularit̄ preceperint ꝙ aliter facias. aut patrie modus ſit in alio vſu. Conſtrue Si tu loqueris magno homini qꝫ pro et ſi tu ſeruis deo pone. id eſt depone ſimplex ponitur pro compoſito cito pilea id eſt pileum. vel quicquid tu geris in regione capitis id eſt ſuper caput

Dum comedis manus incedat menſe tua ſoli
Aut caput aut aliud membꝛ tibi ſcalpere noli

¶ Quādo es in menſa nunq̄ꝫ debes tenere ſupꝛa menſam bꝛachia. ſꝫ ſolum manus. ⁊ nunq̄ꝫ debes ſcalpere tibi caput aut aliud membꝛum. qꝛ hoc eſt inhoneſtum. Conſtrue (dum pro qn̄ comedis tua manus incedat ſoli menſe. noli ſcalpere tibi caput aut aliud membꝛ

In potum ſufflare tuū nolito cibumqꝫ
Ne ſputo maculare tuo videaris vtrūqꝫ

Si fueris in coquina vbi coquūtur cibaria ⁊ videas ꝙ ꝑ nimiam bulitionem feruēt vſqꝫ ad effuſionem nō debes ad hoc prohibendum ſufflare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

intra ollam. vel ſi offa aut eſca tua ſit nimis calida. vel potus nimis calli
dus non debes refrigerare ſufflando. quia flatus homīs cuiuſcūqꝫ vide-
tur rem maculare quam ſcꝫ anhelitu ſuo refrigerare petit. Conſtrue.
nolito ſufflare in potum tuū. qꝫ pro et in cibum tuū ne videaris macula
re vtrūqꝫ ſputo tuo.

Pocula ſi ſumas tu mergas labra modeſte
Qui prope fert naſum nō potum ſumit honeſte

Si tu accipias ſorbile qđ eſt in offa tua ſorbendo illud propter cerebri
purgationem. videas vt illud fiat honeſte ſcꝫ non intingendo naſum in
tra ſorbile tue offe aut ſimilis rei. nam illud foret inhoneſtum Cōſtrue
Si tu ſumas. i. accipias. pocula. i. ſorbile tue offe. tu intingas tua labia
honeſte ille q̄ fert. i. portat naſum ꝓpe talis nō ſumit honeſte

Non extollaris ſi ſors tibi proſpera cedat
Nam deus ingrato cito tollit munera que dat

Si ex bona fortuna deꝰ conceſſerit tibi bona temporalia. caueas ne ele
ues teipſum propterea. nam ſicut deꝰ fortune dedit tibi bona ad tribuē
dum. ita dabit te ad aduerſa diſpēſanda ſcđm merita ⁊ delicta tua quia
poteſt plus remouere a te in vno anno. q̄ꝫ dederat tibi prius in ſex vel de
cem annis. caueas ergo te ab huiuſmodi exaltatione. Conſtrue Tu nō
extollaris id eſt per ſuperbiam eleueris. ſi ſors id eſt fortuna proſpera ce
dat id eſt locum tibi det nam pro quia. deꝰ tollit id eſt remouet. cito mu
nera que ipſe dat homini ingrato

Quicquid agas hoſti nunq̄ꝫ tua damna loquaris
Neqꝫ tua nunq̄ꝫ de pauptate queraris

¶ Si tu habeas inimicum caueas ne loquaris in pn̄tia ſua de tuis dā-
nis. nam ſic redderes eum letū. nec etiam cōqueraris de tua pauptate.
qꝛ hoc dilatādo reddēt creditores tuos ad te moleſtādum ſollicitos.
¶ Cōſtrue. nunq̄ꝫ pro nō et vnq̄ꝫ. nō loquaris. i. nō dices vnq̄ꝫ tua dā-
na hoſti. i. inimico tuo. q̇cq̇d. i. quācūqꝫ rē agas. i. facies. neqꝫ ꝓ et nō. et
nō queraris: i. cōqueraris vnq̄ꝫ de pauptate tua cuiq̄ꝫ. i. alicui.

Nec triſtare nimis ſi ſors aduerſa tibi ſit
Nam deꝰ hos tētat quos diligit et cito viſit

¶ Si fortuna ſit tibi contraria ſcꝫ in perditiōe bonoꝝ tuoꝝ vel in mor-
te parentū. aut in infirmitate corpis ꝓprij. non ꝓpter hoc debes nimis
triſtari. qꝛ hoc forſitan deus facit ad delēdum pctā tua ⁊ de hoc ſcriptū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

eſt in pſalmo. Uirga tua ⁊ baculus tu⁹ ipſa me cõſolata ſunt. Cõſtrue Si ſors id eſt fortuna. ſit tibi aduerſa id eſt contraria. nec triſtare id eſt triſticiam recipias nimis. nam pro quia. deus tẽtat hos quos diligit et ipſe deus viſit id eſt videt cito eos

In te ſi dña dominuſue tuus moueatur
Dum cadit ira nihil in eũ tua lingua loquatur

¶ Si tu habeas dñm vel dominam vel aliter eoꝝ iraſcẽdo tecũ loquaꝛ caue ne reſpõdeas eidem rude. ſꝫ expecta donec anim⁹ ſit pacificatus et tũc gratioſe excuſes te. qꝛ tũc ipſe melius te intelliget. vt Cato dt Impedit ira aĩm ne poſſit cernere veꝝ. Cõſtrue Si dñs tuus ve pro vel domina tua moueaꝛ in te. tua lingua nihil pro nõ ⁊ aliq̃d nõ loquaꝛ aliq̃d in eũ. dum id eſt q̃ꝫdiu ira cadit id eſt iraſcitur

Nuncia ſi tuleris coram magnate fer eque
Juſſa loquẽs tacite breuiter docte lepideqꝫ

¶ Si ſis nũcius alicui⁹ in aliqua re. maxime coram magnate. i. coram principe vel epõ tu debes ſeruare in faciẽdo ſermonem tuũ quinqꝫ conditiões. Prima eſt ꝙ nihil aliud dicas niſi ſimpl'r veꝝ. Secunda eſt ꝙ tu loquaris ſine grãdi murmure. Tercia ẽ ꝙ loquaris cõpẽdioſe ⁊ breuiꝛ. Quarta ꝙ loquaris prudẽter ⁊ ſapiẽter. Quĩta eſt. ꝙ loquaris ornate. Et ſi tu loquaris ꝑ aliq̃b⁹ noli ſermonẽ vltra dilatare q̃ꝫ tibi eſt traditũ ad dicẽdum. Et ſi aliq̃d q̃raꝛ a te debes caute ⁊ g̃tioſe rñdẽ. Cõſtrue. ſi tu tuleris nũcia corã magnate loquaris tacite breuiꝛ docte. i. prudẽter. q̃ꝫ pro et lepide. i. ornate fer. i. ꝑferas. eque. i. equal'r. iuſſa. i. p̃cepta

Si tibi quis dederit gratis bona ſumito grate
Et data cum dante laudentur plenius a te

¶ Si aliq̃s dederit tibi aliqͦd donum qͦd nõ meruiſti ab eo gratãter accipias. ⁊ licet illud parui ſit valoris. debes nihilominus tm̃ laudare acſi magni preciȷ̃ eſſet. ⁊ nõ ſolum ipm̃ datũ verũetiam ipm̃ donãtem: ⁊ hoc ſcd̃m beniuolẽtiam donãtis. Cõſtrue Si q̃s dederit tibi gratis. i. pro nihilo. bona ſupple aliqua. ſumito grate. i. grauiꝛ. et data. i. res q̃ dantur laudẽtur plenius. i. ꝑfectius a te cũ dante. i. cũ illo qui donat

Si cupias iuſtum vel honeſtum noſcere vere
Infra tecta ſui debes vtrũqꝫ videre

¶ Si deſideres cognoſcere vnum hoĩem iuſtum vel honeſtum ſm̃ rei veritatem. nõ poteris hoc ꝑſcrutari in loco publico quia multi ſimulãt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

ſe coram homibꝰ oſtendēdo faciem bonam ab extra q̄zuis ſunt mali ab i tra. ſꝫ poteris cognoſcere vitam eoꝝ eſſe honeſtam vel nō ſi cum eis modicum in domibꝰ eoꝝ cōuerſeris. Cōſtrue Si tu cupias .i. optes noſcē id eſt cognoſcē vere .i. veraciter hoīem iuſtum vel honeſtum tu debes videre vtrūqꝫ infra tecta ſui .i. ſue habitationis

Sit tua munda domꝰ et in ipſa quicq̄d habetur
Dens. manꝰ. os. oculus. nares tibi mane lauētur

¶ Si vis honeſte viuere cum familia tua debes eſſe mundꝰ ⁊ honeſtꝰ in factis tuis ⁊ in dictis. ⁊ domꝰ tua debet eſſe munda in cōuerſatione. ⁊ res tue q̄ in domo ſunt debēt eſſe mūde. Et ſi vis in ſanitate viuere laues quotidie dentes tuos. manꝰ tuas. os tuū ⁊ pedes tuos. nam talia multū cōferunt ad ſanitatem corꝑis habēdam Cōſtrue Domꝰ tua ſit mūda. et quicq̄d .i. quecūqꝫ res habet̄ .i. cōtinet̄ in ipſa. Dens .i. dentes tui. manꝰ tue os tuū oculus tuꝰ ⁊ nares tue lauent̄ ſingulis diebꝰ

Nolito culpare dapes quas ſumere ſperas
Si quis ꝓponat coram te nil ſibi queras

¶ Si fueris inuitatꝰ in aliqua domo ⁊ cibaria corā te ꝓpoſita non ſint tibi cōuenientia (nō tamen ꝓpter hoc debes aliquem culpare ſed habeas patiētiam. Etiā nō debes vnq̄ꝫ petere in domo extranea illud qđ neſcis an hoc ſit in tali domo vel non. caueas etiam ne hoſpitem tuū in aliquo damnes. qꝛ hoc facē viciosum eſt. Cōſtrue. tu noli culpare .i. increpare dapes. quas ſperas ſumere .i. comedere. ſi quis .i. aliq̄s ꝓponit coram te nil pro nō et aliq̄d. nō queras ali q̄d ſibi id ab eo

Rumores fugias tu nuncius eſſe ſiniſtri
Nec ſine re cupias tu nomē habere magiſtri

¶ Caueas ne vnq̄ꝫ ſis nouus inuentor rumoris ⁊ ne ſis nunciꝰ male rei et caueas ne accipias nomen alicuius dignitatis vel officiȷ̈ ſine re. nam hoc potius foret tibi dedecus q̄ꝫ honor. Conſtrue. Tu fugias rumores id eſt nouitates ⁊ innouationes. et caueas eſſe nuncius ſiniſtri id eſt alicuius mali. nec pro non ⁊ et. non ſinas id eſt non permittas te habere nomen magiſtri ſine re.

A quocūqꝫ viro miſſus quicūqꝫ tibi ſit
Docte ſuſtineas. quodcūqꝫ malū tibi dicit

Si aliq̄s dn̄s cui tu ſuis dirigat te ad aliū dn̄ꝫ. vt nūcies eidē aliq̄d qđ eidē diſpliceat. ⁊ q̄zuis talis dn̄s iſurget ꝯ te ꝑ ꝟba iiurioſa n̄ dēs curare

ſed fideliter negocium domini facias. gratioſe tamen ſemper te habendo in negocio tuo. ¶ Cōſtrue Quicūqꝫ miſſus ſit a quocūqꝫ viro. ſuſtineas tibi docte quodcūqꝫ malum alius tibi dicit.

Noli maiorem te caſtigare ſup re
De qua ſi vellet poſſet tibi damna referre

¶ Tu non debes caſtigare maiorem te ſuper re pro qua poſſet tibi inferre damnum. nam priuſquā aliquem corrigere velis, reſpicere debes an illud facere tenearis ex officio vel ex fraternali charitate. ⁊ etiā an ipſe melioratur ex tua correctione aut non. quia ſi times ipſius peiorationem ꝑmittas eum in ſuo eſſe. ¶ Conſtrue (Noli caſtigare) id ē corrigere (maiorem te) ſuper re. id eſt de qua ille quem tu caſtigas poſſet inferre tibi dāna ſi vellet.

Non intromittas te. de qua re nihil ad te
Pertinet haud ſtultum nec nequā quiſqꝫ probet te

¶ Si videas aliquod malum fieri quod non ſpectat ſub tua correctione non intromittas te de illa re: precipue ſi nihil boni facere ſperas quia ſi intromittas te rebus alienis, ab hominibꝰ ſtatim iudicaberis ſtultꝰ vel inſipiens. ¶ Conſtrue. Non intromittas te. id eſt interponas de re de qua nihil ad te pertinet. ne pro et ⁊ nō. vt quiſqꝫ. i. quilibet probet te ſtultum. i. fatuū. vel nequam. i. ꝑuerſum.

Pro modico tibi nō eſt offendēdus amicus
Nullus amicicie rem ꝑdit ni ſit iniquus

¶ Si habueris amicum quem diligis et a quo diligeris. caueas ne ſaltem ꝓ re parua eidem facias diſplicitum quia amicicia inter duos homines radicata, nunqꝫ niſi ab iniquo diſſoluitur. ⁊ ideo ne iniquus videarꝭ nunqꝫ per te diſſoluatur amicicia. ¶ Conſtrue. Amicus non eſt offendendꝰ tibi. i. a te. pro modico. quia nullus niſi iniquus id eſt malus perdit rem. i. poſſeſſionem amicicie

Filia ſi tibi ſit cui vernat nubilis etas
Clauſtri ſiue viri properes huic iungere metas

¶ Si habeas filiam ſororem vel neptem que ſit etatis ſufficiētis ad habendum maritum aut ad ingrediēdum monaſteriū aliquod. quāto citius poteris tradas eam matrimonio. aut in monaſteriū intrudas. nā lōga mora talium reꝝ multis obeſt. nulli autem prodeſt. ⁊ cū hoc ſeruabis honorem ſuū cum tuo. ¶ Cōſtrue Si filia ſit tibi. cui vernat. id eſt flo-

ret nubilis etas.i.matrimonialis.pperes.i.feſtines.iungere huic metas clauſtri ſiue viri id eſt mariti.

Raro breues humiles vidi.ruſoſqꝫ fideles
Albos audaces.miror longos ſapientes

¶ Sunt aliqui homies quibꝰ inſunt aliqua indicia ꝓbitatis ant maliſcie. Primo hoies parue ſtature ſunt cõmuniter magnanimi.ꝛ ideo ſunt ſupbi ſiue elati in aio ſuo Secũdo hoies ruſi cõmuniter ſunt cauti ꝛ maliciosi. Tercio hoies albi ſunt raro audaces ſꝫ frequẽter timidi. Quarto hoies magne ſtature raro ſunt ſapiẽtes Cõſtrue Vidi raro.i.tarde.breues hoies humiles eſſe.qꝫ pro et vidi raro ruſos hoies fideles.ꝛ vidi raro albos audaces.ꝛ miror magnos eſſe ſapiẽtes

Sedulus in ſtudio puer in templo pius eſto
Pacifice redeas per vicos atqꝫ plateas

¶ Hic dꝛ ꝙ puer in ſcholis debet eſſe ſedulus.i.aſſiduus in ſtudio ꝛ i eccleſia nõ debet dicẽ multa ꝟba vana.ſed ſemꝑ deum laudare audiẽdo diuinum officium ꝛ dicẽdo horas ſuas. Juxta illud.Domꝰ mea domꝰ orationis vocabiẗ. Et tranſeũdo ꝑ vicos debet eſſe pacificus nõ murmurando nec rixando.nec huc vel illuc aſpiciendo.ſꝫ directe eundo viam ſuam nullam faciet morã in loco publico. Conſtrue O puer id eſt o iuuenis tu eſto ſedulus id eſt cõtinuus in ſtudio tuo.et o puer eſto pius id ẽ benignus in templo id eſt in eccleſia.ꝛ redeas per vicos atqꝫ per plateas pacifice id eſt moroſe.

¶ Finit liber moroſi Faceti cum notabili gloſa. Impreſſus Dauẽtrie per me Richardum paſtraet.Anno dñi.M.cccc.xcvj. (1496)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 82